

Nabosprogsundervisning i indskolingen

BA-projekt ved læreruddannelsen, UC Syd Esbjerg

Vejleder: Hanne Ulrik Neergaard

Udarbejdet af: Jane Toftgård Baungaard, LE151029

Afleveringsdato: 6. januar 2020

Anslag: 64.660

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Problemformulering	3
Afgrænsning af problemstilling.....	3
Læsevejledning.....	3
Metode og empirisk materiale	3
Spørgeskema.....	4
Validitet og reliabilitet.....	5
Undersøgelse af læremidler	6
Metodekritik	6
Udvalgt forskning	7
Læremidler	7
Forskning indenfor nabosprogsdidaktik	8
Nabosprogsdidaktik – hvad, hvorfor og hvordan	9
Nabosprog – hvad.....	9
Nabosprog – hvorfor.....	10
Nabosprog – hvordan	12
Hvad tilbyder læremidlerne?	14
Fandango indskolingen.....	14
Danskfaget.....	15
Alinea Dansk	16
Komparativ analyse	17
Delkonklusion.....	18
Spørgeskema analyse.....	19
Udfordringer:.....	19
Potentialer.....	20
Delkonklusion.....	21
Diskussion	21
Konklusion	25
Perspektivering	26
Litteraturliste	27
Bilag	31

Indledning

Vi lever i dag i en globaliseret verden, hvor sprog er vigtige for os for at kunne kommunikere med omverdenen. Gennem sprog oplever vi andre kulturer og møder nye mennesker. Sprog åbner op for at være social, og som mennesker har vi et iboende behov for at være sociale. Som dansker kan vi bruge vores modersmål til at kommunikere med de andre nordiske lande. Det at kunne forstå andre skandinaviske sprog gør, at omverdenen åbner sig. Det kan være svært at udtrykke sig på et fremmedsprog, men ved at bruge sit modersmål i kommunikation med skandinaviske medborgere kan det være lettere at udtrykke sig. Kommunikation er ligeledes grundstenen i kulturforståelse.

Danskfaget er skolens største fag og har en stor dannelsesopgave. Det fremgår af formålet for danskfaget, at eleverne skal have adgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab (emu.dk). Folkeskolens formålsparagraf §1 har ligeledes et krav om, at Folkeskolen skal give eleverne en forståelse for andre lande og kulturer:

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling. (uvm.dk)

Gennem min uddannelse på UC Syd har jeg stiftet bekendtskab med termen *nabosprogsundervisning*. Jeg har deltaget i en studietur til Lysebu i Norge, hvor vi arbejdede med den didaktiske del af nabosprog. Jeg fik her øjnene op for, at det er en vigtig del af vores historie og identitet, at vi deler sprog med de nordiske lande. Det er en del af vores kulturelle kapital som danskere, som jeg personligt syntes er vigtig. Jeg har selv som barn haft svært ved at forstå især svensk, da jeg er opvokset i Vestjylland, hvor vi dengang kun have DR1 og tyske Tv-kanaler. Interessen for nabosprog blev ligeledes vakt, da jeg i min 3. praktik fik mulighed for at prøve kræfter med nabosprogsundervisning i en 2.kl. Jeg er ligeledes optaget af sprogtilegnelse og kulturforståelse generelt. Jeg er uddannet engelsklærer og har selv boet 20 år i udlandet, hvor jeg har været omgivet af mange sprog og forskellige kulturer. På baggrund af disse erfaringer og refleksioner fra min 3. praktik har jeg i mit BA-projekt ønsket at arbejde med nabosprogsundervisning i indskolingen og herigennem undersøge, hvordan denne undervisning kan tilrettelægges. Mit ønske med projektet er at finde frem til, hvilke udfordringer og potentialer der er forbundet med planlægning af nabosprogsundervisning

Problemformulering

Hvilke didaktiske udfordringer og potentialer giver nabosprogsundervisning anledning til i indskolingen, og i hvilken grad er nabosprogsdidaktik påvirket af tilgængelige læremidler på nabosprogsområdet med fokus på indskolingen?

Afgrænsning af problemstilling

Dette projekt er afgrænset til kun at arbejde med undervisning i indskolingen. Indskolingen er en fællesbetegnelse for folkeskolens klassetrin fra 1. til 3. kl. Der kan dog forekomme andre opdelinger af indskolingen, forlaget Gyldendal har f.eks. valgt at opdele indskolingen i 0. til 2. kl. I min analyse af Fandango fra forlaget Gyldendal (May & Pedersen, 2012; May & Pedersen, 2013) beskæftiger jeg mig således kun med læremidler til nabosprogsundervisning fra 1. og 2. kl. I Norge har man to skriftsprog *nynorsk* og *bokmål*. I dette projekt arbejder jeg udelukkende med norsk som bokmål, da bokmål er den mest forekommende sprogvariant i Norge. I projektet nævner jeg elementer fra fremmedsprogsdidaktik, hvor jeg begrænser mig til udelukkende at have et fokus på fremmedsproget *engelsk*. Dette begrundes med, at jeg selv er uddannet engelsklærer fra 1. til 10. kl.

Læsevejledning

Projektet starter med en indledning, hvor projektets tema og fokusområder præsenteres. Indledningen munder ud i en problemformulering og afgrænsning af denne. Efter denne læsevejledning præsenteres mit undersøgelsesdesign samt valg af metode og kritik heraf. Afsnittet med udvalgt forskning omhandler nyere forskning på de to områder, læremidler og nabosprogsdidaktik, som jeg har valgt at have fokus på i projektet.

Herefter følger afsnit med teori om nabosprogsdidaktik, analyse af læremidler og spørgeskema, som skal være grobund for diskussion af problemstillingen. På baggrund af diskussionen vil jeg konkludere og svare på problemformulering. Min egen undervisning fra praktikken vil blive præsenteret til den mundtlige eksamen (forløbsoversigt kan ses i bilag 4). Projektet rundes af med en perspektivering af problemstillingen.

Metode og empirisk materiale

I dette afsnit vil jeg redegøre for valg af metode samt præsentere mit undersøgelsesdesign. Mit undersøgelsesdesign består af dels en spørgeskemaundersøgelse samt en undersøgelse og analyse af udvalgte læremidler til nabosprogsundervisning i indskolingen. En oversigt over samlet empirisk materiale kan ses i bilag 1.

Min videnskabssteoretiske position er fænomenologisk og hermeneutisk. Jeg er optaget af, hvordan virkeligheden opfattes gennem oplevelser og erfaringer. I mit spørgeskema har jeg en fænomenologisk tilgang, hvor jeg ønsker at undersøge, hvordan mine respondenter opfatter og oplever deres arbejde med nabosprog samt hvilke undervisningsmidler, de anvender i deres undervisning af nabosprog. Ud fra min videnskabssteoretiske position søger jeg at fortolke og analysere deres udsagn og oplevelser i arbejdet med nabosprog (Mottelson & Muschinsky, 2017, s. 42).

I sidste del af mit undersøgelsesdesign har jeg en hermeneutisk tilgang, hvor jeg analyserer tre udvalgte læremidler. Analysen er hermeneutisk, da jeg anvender min egen forforståelse til at analysere og fortolke læremidlet set med nabosprogsdidaktiske øjne (ibid., s. 44).

Jeg vil desuden løbende i opgaven inddrage og referere til relevant teori.

Spørgeskema

Spørgeskemaundersøgelsen er udarbejdet som en internetbaseret survey-undersøgelse, som jeg har foretaget i perioden 18. oktober til 1. december 2019. Jeg valgte en internetbaseret undersøgelse, da jeg på denne måde kunne komme ud til en stor gruppe af respondenter. Link til spørgeskemaet kan ses i bilag 1. Spørgeskemaet er delt online i en Facebook gruppe for lærere i indskolingen samt udsendt til tre skoler i Esbjerg Kommune med attention til dansklærerne i indskolingen. Skolerne er valgt ud fra, at jeg havde en kontakt på skolen til en dansklærer i indskolingen. Alle svar er anonyme.

Undersøgelsen dækker 61 respondents holdning til nabosprogsundervisning i indskolingen samt deres brug af undervisningsmidler hertil. Spørgsmålene er dels kvantitative og dels kvalitative. De er udformet ud fra mit ønske om at søge svar på min problemformulering. Der er givet kvalitative svar mellem 8 og 54 gange alt efter, hvilket spørgsmål, der svares på. Alle svar kan ses i bilag 2, hvor svarene er markeret med rødt. Respondenterne er overvejende kvinder (95%) i alderen 36-45 år (46%). Majoriteten (89%) har dansk som linjefag, og 79 % har svaret, at de underviser i nabosprog i indskolingen.

Spørgeskemaet indeholder både baggrundsspørgsmål, lukkede og åbne spørgsmål. Ved udformning af spørgsmålene har jeg bevidst valgt, at der ved de kvalitative spørgsmål ikke er påkrævet, at respondenterne skriver et svar. Dette er gjort med den begrundelse, at jeg ikke ønskede at udelukke nogen fra at svare på spørgsmålene, hvis de ikke vidste, hvad de skulle svare, eller hvis de ikke havde lyst til at svare på det konkrete spørgsmål. Ved de kvantitative svar har jeg bevidst valgt at have et ulige antal svarmuligheder, hvor det var relevant. Jeg har desuden bevidst valgt at indlede

mit spørgeskema samt opslaget på Facebook med en introducerende tekst, hvor jeg beder om hjælp i forbindelse med mit BA-projekt om nabosprog i indskolingen. Dette er gjort i håb om, at appellen om hjælp har en positiv effekt på svarprocenten (Andersen & Boding, 2010, s. 63).

Under mine forberedelser af spørgeskemaet har jeg lavet en pilotundersøgelse, hvor jeg sendte spørgeskemaet ud til to medstuderende samt to bekendte, der underviser i dansk i folkeskolen. Feedback fra disse respondenter samt mit eget review af spørgeskemaet har jeg brugt til at tilpasse og revurdere spørgsmålenes relevans for min problemformulering. Det var nødvendigt med enkelte rettelser i forhold til udgangspunktet.

I analysen af svarene fra undersøgelsen, vil jeg præsentere og gennemgå udvalgte eksempler på svar fra de kvalitative spørgsmål. Jeg har valgt denne metode, da det vil være for omfattende at skulle forholde mig til alle kvalitative svar. Der henvises til de øvrige svar i bilag 2.

Validitet og reliabilitet

En vurdering af undersøgelsens validitet er en vurdering af, hvorvidt spørgeskemaet måler det, som jeg har til hensigt at måle jævnfør min problemformulering. Jeg har valgt at vurdere validiteten af mit spørgeskema ud fra henholdsvis kriterie- og indholdsvaliditet (Glasdam et al., 2016, s. 282-283). Ud fra kriterievaliditets metoden, hvor der vurderes på i hvilken grad målemetoden er i overensstemmelse med eksisterende målemetoder, som er anvendt til afdækning i forhold til samme fænomen, her nabosprogsundervisning, vurderer jeg, at mit spørgeskema er tilfredsstillende. Det vurderer jeg ud fra, at jeg får resultater, som er identiske eller sammenfaldende med den forskning, som jeg referer til i afsnittet *Udvalgt forskning*. Indholdsvaliditet vedrører en vurdering af, hvorvidt der er overensstemmelse mellem det jeg ønsker at måle, og det jeg rent faktisk måler. Jeg vurderer her, at min undersøgelse er valid på et tilfredsstillende niveau, da alle svar har reference til nabosprogsundervisning.

En vurdering af undersøgelsens reliabilitet vurderes ud fra, hvorvidt man må antage, at svarene er pålidelige. Ligeledes gælder, at graden af reliabilitet vurderes ud fra, hvorvidt respondenterne må formodes at svare det samme, hvis undersøgelsen bliver gentaget (ibid., s. 284).

Jeg går ud fra, at de respondenter, der har svaret på mit spørgeskema, har svaret oprigtigt, hvorfor jeg antager, at deres svar er pålidelige. Ligeledes antager jeg, at respondenterne vil svare det samme til spørgsmålene, hvis de fik samme spørgsmål på et andet tidspunkt eller besvarede mine spørgsmål igen. Undersøgelsens reliabilitet vurderes også ud fra, at 89 % af de adspurgte er linjefags uddannet i dansk og 79 % underviser i nabosprog i indskolingen. Disse svarprocenter viser, at hovedparten af svarene kommer fra respondenter, som har en viden om nabosprogs-

undervisning i indskolingen. Jeg vurderer derfor spørgeskemaet til at have en tilfredsstillende grad af reliabilitet. Jeg er bevidst om, at med et anonymt spørgeskema, som er frit tilgængelig på et forum på Facebook, kan der forekomme respondenter, som ikke tilhører min målgruppe, som er dansklærere i indskolingen. Jeg vurderer dog ikke dette til at have afgørende betydning for mine resultater.

Undersøgelse af læremidler

I et forsøg på at højne reliabiliteten af min empiri med henblik på læremidler til nabosprogsundervisning har jeg tilføjet en analyse af tre udvalgte didaktiske læremidler. De udvalgte læremidler er: *Fandango 1 og 2* (May & Pedersen, 2012; May & Pedersen, 2013), *Danskfaget* (clio.me) og *Alinea Dansk* (dansk.alinea.dk). Information om læremidlerne kan ses i bilag 1. *Fandango* er valgt ud fra, at jeg har erfaring med læremidlet fra min 3. praktik, og det er ligeledes nævnt som det 2. mest anvendte læremiddel i forskningsprojektet *Læremidlernes danskfag* (Bremholm, Bundgaard, Fougts & Skyggebjerg, 2016). Det er ligeledes nævnt af 2 respondenter i min spørgeskemaundersøgelse. *Danskfaget* er med på top ti listen over mest anvendte læremidler i indskolingen i førnævnte forskningsprojekt, og er nævnt af 5 respondenter i spørgeskemaundersøgelsen. Det sidste læremiddel, *Alinea Dansk*, er valgt ud fra et ønske om at medtage et læremiddel, der ikke ligger på top ti listen i forskningsprojektet. *Alinea Dansk* er udgivet af samme forlag, som listens første plads *Den første læsning* er. *Fandango* er et analogt læremiddel mens *Danskfaget* og *Alinea Dansk* er digitale læremidler.

Undersøgelsen og analysen af de tre udvalgte læremidler tager udgangspunkt i evalueringsværktøjet fra Læremiddeltjek.dk (laeremiddel.dk). Evalueringsværktøjet er udarbejdet i samarbejde med fagbladet *Folkeskolen*.

Analysen af, hvad læremidler kan bidrage med, dækker ligeledes en komparativ analyse af tekst og billeder på side 12 og 13 i billedbogen *Garmanns hemmelighed/Garmanns hemmelighed* af Stian Hole på henholdsvis dansk og norsk (se bilag 1) (Hole, 2010a; 2010b). Den danske udgave af billedbogen er en del af litteraturundervisningen i læremidlet *Fandango 2* (May & Pedersen, 2013). Med analysen ønsker jeg at sammenligne de to billeder for at analysere, hvordan billederne kan anvendes til nabosprogsundervisning.

Metodekritik

Min undersøgelse kunne have været uddybet, hvis jeg havde haft mulighed for at stille yderligere spørgsmål til respondenterne, men dette har imidlertid ikke været muligt, da alle svar er anonyme. Uddybende svar fra et interview kunne have hjulpet mig til at svare mere dybdegående på min problemformulering.

I analysen af svarene har jeg udvalgt enkelte svar, som jeg inddrager i analysen. Jeg bruger således ikke alle svar fra respondenterne, da dette vil være for omfattende at forholde sig til. Jeg er bevidst om, at denne udvælgelse er subjektiv og kan have indvirkning på mine resultater. Gennem analysen af svarene fra spørgeskemaet har jeg noteret mig, at jeg kunne have været mere præcis i min formulering af ordene udfordringer og potentiale. For at få et optimalt udbytte af svarene skulle jeg havde spurgt direkte til, hvilke udfordringer og potentialer respondenterne ser. Det havde ligeledes været interessant at vide, hvorfra i landet respondenterne kommer fra jævnfør min perspektivering.

Udvalgt forskning

Dette afsnit skal give et overblik over den forskning, som jeg vil anvende til besvarelse af min problemformulering. Jeg har fundet frem til mit materiale gennem utallige søgninger på følgende specifikke søgeord: *nabosprog*, *nabosprogsdidaktik*, *norsk*, *svensk*, *indskolingen*, *læremidler*. Jeg har desuden tilmeldt mig diverse interessegrupper på Facebook og på nettet generelt. Gennem disse interessegrupper har jeg ligeledes fundet frem til materiale, som anvendes i dette projekt. En stor del af litteraturen omhandlende undervisning i nabosprog henvender sig til mellemtrinnet og udskolingen. Det har derfor været en udfordring at finde litteratur specifikt henvendt til undervisning i indskolingen. Jeg har desuden læst et udpluk af de øvrige BA-projekter, der er skrevet indenfor området.

Læremidler

Til belysning af læremidler tilgængelige i nabosprogsundervisning har jeg valgt at tage udgangspunkt i forskningsprojektet *Læremidlernes Danskfag* udført af Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet (Bremholm et al., 2016). Forskningsprojektet omhandler en analyse af didaktiske læremidler, som er udviklet specifikt til brug i danskundervisningen i grundskolen. Forfatterne af de analyserede læremidler har således valgt indholdet ud fra, at indholdet skal bruges til elevers læring og undervisning i et bestemt indhold, og har derfor en indlejret didaktik. Typisk vil der også være henvisning til, hvordan læremidlet kan anvendes i undervisningen. Projektet undersøger både analoge og digitale læremidler.

I forhold til indskolingen, viser undersøgelsen (ibid.), at læremidlet *Den første læsning* og *Fandango* er de to mest anvendte læremidler på en top ti liste. Disse to læremidler betegnes som systemer eller grundbogssystemer, som er en sammenhængende serie af bøger, hæfter og andre materialer. På samme top ti liste finder man ligeledes to digitale læringsportaler, nemlig *dansk.gyldendal.dk* og *Danskfaget*. Sidst nævnte er Clio Onlines digitale læringsportal

Projektet er delt op i 19 kategorier for indhold i læremidlerne. For at forstå hvilket indhold projektet arbejder med indenfor nabosprogsundervisning nævnes her, hvad kategorien *Nabosprogsundervisning* indeholder:

”Undervisning i svensk og norsk, f.eks. ordforråd, forskelle mellem sprogene, tekster på de to andre skandinaviske sprog, der læses med henblik på at forstå sproget snarere end at læse litterært (i visse tilfælde vil man finde en kombination af nabosprog og litterær læsning, og i så fald er der scoret med en del til hver kategori)” (ibid, s. 75).

Projektet konkluderer, at indholdet af nabosprogsundervisning fylder forsvindende lidt i læremidlerne på alle tre trin (ibid, s. 40). Andelen af nabosprogsundervisning er under 1% (nul i figur 1 i bilag 3) i indskolingen, mens andelen ligger på 1 % på både mellemtrin og i udskolingen. Fordelingen på indhold i analoge og digitale læremidler viser, at der er størst indhold af nabosprogsundervisning i de digitale læremidler (læringsplatforme) om end, denne også er forsvindende lille (ibid, s. 45) (se figur 2 i bilag 3). Desuden konkluderer projektet, at når nabosprogsundervisning ses i læremidlet, så ses det oftest gennem litteraturundervisningens perspektiv (ibid, s. 51).

Forskningsprojektet er relevant for dette projekt i forhold til analyse af tilgængelige læremidler på nabosprogsområdet og dermed besvarelse af problemformuleringen.

Forskning indenfor nabosprogsdidaktik

Som tidligere nævnt, har det været svært at finde relevant forskning og litteratur til undersøgelse af min problemformulering. For at forstå, hvad der ligger bag ved didaktiske udfordringer og potentialer har jeg valgt at inddrage dele af Tom Steffensens Ph.d.-afhandling *Nabosprog i danskundervisningen – en undersøgelse af kommunikation og pædagogisk praksis i et netbaseret skoleprojekt* (Steffensen, 2016). Projektet er baseret på undervisningsforløb på mellemtrinnet og i udskolingen i et nordisk netbaseret skoleprojekt. Projektet beskæftiger sig ikke med nabosprog i indskolingen, men jeg har valgt at gøre brug af en af Tom Steffensens konklusioner, som lyder:

”.....at nabosprog bygger på en idealiseret forestilling om (sprog) fællesskab i Norden, som det er svært at realisere i danskundervisningen, bl.a. på grund af elevernes manglende erfaring med sproget. De situationer, hvor det lykkedes at engagere eleverne i aktiviteterne, var kendetegnet ved at der opstod en forbindelse mellem aktivitetens indhold og elevernes hverdagsliv” (ibid, s. 5).

I denne konklusion ligger der både en didaktisk udfordring og et potentiale, som jeg vil vende tilbage til under afsnittet *Diskussion*. Steffensen (ibid.) konkluderer ligeledes i projektet, at lærernes

holdning til nabosprogsundervisning er en udfordring for udførelsen af denne. En negative holdning til nabosprogsundervisning kan både skyldes, at lærerens holdning er præget af, at der ikke er tid til det indenfor danskfaget eller at læreren ikke føler sig kompetent til at varetage undervisningen.

Det sidste forskningsprojekt, der skal nævnes her, er projektet *Nyt nordisk! Initiativer inden for nordisk sprog- og tekstpædagogik* udarbejdet af styregruppemedlemmer fra det nordiske netværk Nordisk Nabosprogsdidaktik og Nabosprogskommunikation i Læreruddannelserne (Gregersen & Jørgensen, 2019). Rapporten beskæftiger sig bl.a. med at undersøge, hvordan nabosprogsundervisning kan tilrettelægges, så det fastholder elevernes motivation og samtidig får dem til at forstå meningen og se relevansen af denne. Der henvises til brug af ny teknologi, hvor læreren har mulighed for at anvende autentisk talt nabosprog i undervisningen. Igen er der ikke henvisning specifikt til indskolingen, men jeg vurderer, at deres konklusioner er relevante for min problemstilling.

I projektet henvises til en liste over læremidler om nabosprog og -kultur (ibid., s. 57). Det har imidlertid ikke været muligt for mig at fremskaffe denne liste, da linket i rapporten ikke længere virker. Listen kunne være interessant i forhold til en sammenligning med tidligere nævnt forskningsprojektet, *Læremidlernes Danskfag* (Bremholm et al., 2016), samt min egen læremiddelanalyse.

Nabosprogsdidaktik – hvad, hvorfor og hvordan

Nabosprogsdidaktik er en del af danskfagets didaktik. I dette afsnit vil jeg undersøge fænomenet nabosprogsdidaktik og se nærmere på, *hvad, hvorfor og hvordan* der arbejdes med nabosprog i indskolingen. Ifølge Børne- og undervisningsministeriet er nabosprogsdidaktikkens formål følgende:

”Nabosprogsdidaktikkens formål er at lukke op for det skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab. Dansk, norsk og svensk har mange ligheder. Evnen til at forstå talt og skrevet svensk og norsk kan udvikles ved at lytte til sproget og arbejde med nordiske tekster og sætte fokus på ligheder og forskelle mellem de tre skandinaviske sprog.” (emu.dk)

Nabosprog – hvad

Ifølge bogen *Dansk Sproglære* udgivet af DanskLærerforeningen defineres de nordiske sprog som islandsk, færøsk, norsk, svensk og dansk, og de udgør en del af den indoeuropæiske sprogfamilie, som de fleste sprog i Indien og Europa er en del af. Disse fem sprog har alle udviklet sig fra et fælles urnordisk sprog, som blev talt i Norden for mange hundrede år siden. Sprog som islandsk og

færøsk er i dag sprog, der ikke har bevæget sig meget væk fra det nordiske udgangspunkt, hvorimod sprog som dansk, svensk og norsk har udviklet sig i samme retning om end til hver deres sprog. De skandinaviske sprog kaldes for nabosprog, hvorimod islandsk og færøsk betragtes som fremmedsprog (Kristiansen, 2003, s. 294).

Lis Madsen, som er institutleder på læreruddannelsen Campus Carlsberg og forfatter af bl.a. bogen *Nabosprogsdidaktik*, definerer nabosprog som:

”Nabosprog er sprog, der er så nærtbeslægtede syntaktisk, morfologisk og i forhold til leksikon og udtale, at personer fra de pågældende lande umiddelbart kan forstå hinanden” (Madsen, 2016, s. 91).

Nabosprog – hvorfor

Nabosprogsundervisning er underlagt både nationale og internationale politiske styringsdokumenter og aftaler, og man er derfor som dansklærer forpligtet til at indtænke en nabosproglig dimension i undervisningen. Styringsdokumenterne, som behandles i denne opgave, er *Helsingforsaftalen*, *Deklarationen for nordisk sprogpolitik*, *Formålet for dansk samt Læseplan for dansk*. Der henvises ligeledes til Folkeskolens formålparagraf nævnt i indledningen.

Helsingforsaftalen er en samarbejdsoverenskomst mellem de nordiske lande Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Overenskomsten trådte i kraft den 1. juli 1962, og er opdelt i aftaler omkring samarbejde inden for områder som; retsligt, kulturelt, socialt, økonomisk, samfærdsel og miljøbeskyttelse. Under kulturelt samarbejde findes aftalen om undervisning og uddannelse i det nordiske samarbejde. Det lyder i artikel 8 fra 1996:

”I alle nordiske lande skal undervisningen og uddannelsen i skolerne i passende omfang omfatte undervisning i de øvrige nordiske landes, herunder Færøernes, Grønlands og Ålands sprog, kultur og almindelige samfundsforhold.”
(*Helsingforsaftalen: 1996, artikel 8*).

Som det ses af aftalen, er der tale om en forpligtende aftale, hvor de nordiske lande forpligter sig til at undervise i alle nordiske sprog. Der er dog ikke sat rammer for i hvilken udstrækning og på hvilke klassetrin, undervisningen skal foregå.

Nordisk råd og Nordisk Ministerråd underskrev i 2006 *Deklarationen for nordisk sprogpolitik* (Deklaration for nordisk sprogpolitik: 2006). Sprogdeklarationen har formuleret en række mål for, hvad den nordiske sprogpolitik bør indeholde for at sikre helhed og sammenhæng. Udgangspunktet for den nordiske sprogpolitik er bl.a. *”...at det nordiske samarbejde også i fremtiden vil foregå*

på de skandinaviske sprog, dvs. dansk, norsk og svensk” (ibid., s. 12). Der tages ligeledes udgangspunkt i, at alle nordboere har ret til ” at tilegne sig forståelse af og kundskaber i et skandinavisk sprog og forståelse af de øvrige skandinaviske sprog, således at de kan tage del i det nordiske sprogfællesskab” (ibid.). Målet med den nordiske sprogdeklaration er bl.a. ”At alle nordboere kan kommunikere med hinanden, først og fremmest på et skandinavisk sprog” (ibid.) For at opnå disse mål henvises der i sprogdeklarationen til, at nabosprogsundervisningen i skolen bør styrkes.

De politiske intentioner i det nordiske samarbejde er blevet omsat og indskrevet i de nationale styredokumenter. I det følgende ser jeg på, hvordan de politiske intentioner er blevet konkretiseret i de danske styringsdokumenter som her er *Formålet for dansk* samt *Læseplan for dansk*. Formål for dansk 2019 skriver følgende i Stk. 3:

Stk. 3. Eleverne skal i faget dansk have adgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab” (emu.dk).

I Folkeskolens formålparagraf ses det, at eleverne skal have kendskab til og forståelse for andre kulturer:

”§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling” (uvm.dk).

I læseplan for danskfaget 2019 op til og med 4. kl. står der under kompetencemålet *kommunikation* følgende:

	Sprog og kultur
Efter 2. klassetrin	Sprog og kultur. Undervisningen omfatter arbejdet med det danske sprog med fokus på, at dansk kan tales på forskellige måder, og dertil på ligheder og forskelle mellem dansk og enkle norske og svenske udtryk.
Efter 4. klassetrin	Sprog og kultur. Undervisningen omfatter at undersøge egen og andres sproglige og kulturelle baggrund og socialt, kulturelt og geografisk betingede ligheder og forskelle mellem sprog. Undervisningen skal desuden inddrage enkle norske og svenske tekster.

Kilde: Dansk Læseplan 2019 (emu.dk)

Nabosprog – hvordan

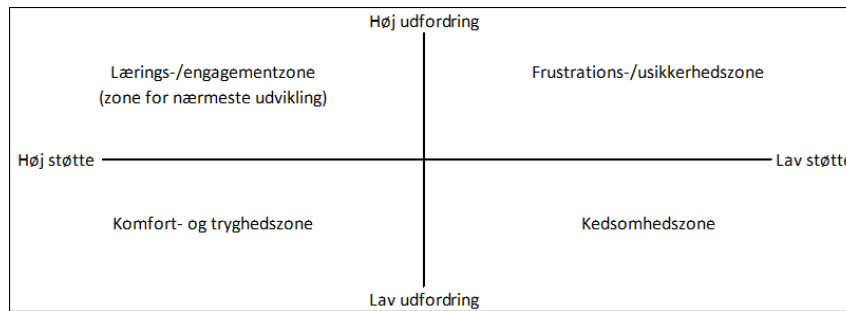
Ser man på de danske styringsdokumenter for danskfaget og herunder nabosprogsundervisning ses det, at der næsten udelukkende er et sprogligt fokus. Der lægges vægt på, at elever arbejder med og udvikler deres receptive kompetencer, at de kan forstå talt og skrevet nabosprog. Der er ikke lagt vægt på at udvikle de produktive kompetencer, som det at skrive eller tale på et nabosprog, da det forventes, at kommunikation og interaktion sker på elevens modersmål. Nabosprogsdidaktik skal gøre eleverne i stand til at forstå svensk eller norsk samtidig med, at eleverne skal kunne forstå forskelligheder og ligheder mellem nabosprogene. Der arbejdes med; sprogforståelse, sproglig opmærksomhed og sprogligbevidsthed. Der tages afsæt i ligheder mellem sprogene og fokus er på det komparative. Den kulturelle dimension af nabosprogsdidaktik vægtes ikke højt i de danske styringsdokumenter.

Målet med undervisningen i nabosprog i indskolingen er, at eleverne opdager fra en tidlig alder, at de kan bruge deres eget sprog, når de skal kommunikere med deres nordiske naboer. Eleverne møder et sprog, der på én gang er fremmed og tæt beslægtet med deres eget sprog. Dette er en unik fordel ved nabosprog, som ikke er tilfældet ved f.eks. engelsk. Elever i indskolingen har ofte en legende tilgang til læring og har ikke så mange barrierer i forhold til det fremmede og nye sprog (Madsen, 2012, s. 11). Madsen fremhæver, at:

”Indholdet i undervisningen skal gøre eleverne nysgerrige og få dem til at opdage, at de allerede har nabosprogskompetence – det skal ikke skræmme dem væk. Det er derfor særdeles vigtigt at vælge tekster og arbejdsformer, der appellerer til eleverne og passer til deres alder, og som ikke giver store sproglige udfordringer” (ibid).

Undervisningen skal derfor tilrettelægges, så den er tilpasset elevernes kognitive niveau og være afstemt efter en tilpas grad af udfordring og støtte. Elever i indskolingen er ved at udvikle deres skrift- og talesprog. De er i alderen fra 6 – 10 år, alt efter, hvornår de er startet i skole, og de er ved at lære at gå i skole, hvilket i sig selv kan være en ny oplevelse, der kræver meget af deres fokus. I forhold til den schweiziske psykolog Jean Piagets (1896-1980) tolkning af børns kognitive udvikling, befinder indskolingselever sig i stadiet mellem den præoperationelle og konkret operationelle tænkning. Et barn i 7-11-årsalderen udvikler i denne periode evnen til at tænke operationelt. Med operationel tænkning menes, at barnets måde at tænke på bliver funktionsdygtig og barnet kan tænke i flere skemaer, som samordnes således at barnets måde at tænke på bliver reversibel. På dette stadie er børn optaget af, hvordan ting hænger sammen, og har en legende tilgang til læring (Imsen, 2008, s. 208). Denne nysgerrighed og lyst til læring kan med fordel

inddrages i nabosprogsundervisningen. Ved at tage udgangspunkt i nedenstående model ses det, i hvilken zone eleven vil få mest ud af undervisningen og være mest engageret.

Kilde: (Gibbons, 2016, s. 33)

Det ses af modellen, at optimal undervisning (lærings-/engagementzonen) ligger i feltet med en høj grad af støtte og en høj grad af udfordring. En høj grad af støtte kommer gennem lærerens stilladsering af eleverne. Begrebet stilladsering stammer fra den amerikanske psykolog Jerome S. Bruner. Undervisningen skal ligeledes tilstræbes at ligge indenfor elevernes zone for nærmest udvikling (ZPD). ZPD, udviklet af den russiske psykolog Lev Vygotsky, er kendetegnet ved at være det spænd, som der er mellem det, eleven kan gøre uden hjælp, og det, eleven kan gøre i samarbejde med en mere erfaren person. Læring ses som noget, der finder sted i en social kontekst. Man udvikler sig gennem interaktion og med støtte fra andre (Knudsen & Wulff, 2017, s. 24).

Arbejdet med sproglige opmærksomhed, styrkes gennem arbejde med nabosprog. Madsen (2012) fremhæver, at for at nabosprogsundervisningen skal give mening, skal man som lærer skabe meningsfulde sprogbrugssituationer. Det er nødvendigt med et funktionelt syn på nabosprog. I et funktionelt sprogsyn ser man sprogets funktion, som det afgørende. Der tages udgangspunkt i, hvilken funktion sproget har i kommunikationen (Bjerre & Ladegaard, 2007, s. 18). Sprog ses som et redskab til at gennemføre sproghandlinger som f.eks. at præsentere sig, hilse på andre og deltage i en dialog. Det er ligeledes vigtigt, at eleverne kan se et formål med undervisningen, den skal give mening for dem. Ifølge Lis Madsen er nøgleordene; meningsfuld, personlig relevant, vedkommende, funktionel og sprogligt fokus (Madsen, 2006, s. 230).

Med et fokus på de receptive kompetencer, adskiller nabosprogsundervisning sig fra fremmedsprogundervisning, hvor både de receptive og produktive kompetencer prioriteres. Fremmedsprogundervisning er i dag forankret i en kommunikativ tilgang, hvor målsproget bliver brugt til at kommunikere på. Elevernes indsigt i nabosprogene kan være med til at styrke deres selvtillid og mestring i fremmedsprog. De opdager, at de i arbejdet med nabosprog får succesoplevelser og deres sproglige indsigt udvides og styrkes. Denne indsigt, kan ifølge Madsen gøre vejen til fremmedsprog lettere (ibid.).

Lærer og sprogpilot¹ Thomas Henriksen kommer i sin artikel *En ny tilgang til nabosprogsundervisning* (Henriksen, 2011, s. 117-124) frem til, at nabosprogsdidaktik kan drage nytte af at vende blikket mod fremmedsprogsdidaktik, hvor han henviser til, at vi skal arbejde mere målrettet med at styrke elevernes kommunikative kompetencer indenfor nabosprog. Henriksen henviser til, at det er vigtigt at eleverne arbejder med nabosprogene på en aktiv og funktionel måde. De skal selv erfare, hvilke muligheder, der ligger i forståelsen af nabosprog. Undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne opdager, at de allerede har kompetencer til at forstå nabosproget. Denne opdagelse af mestring kan være med at til øge elevernes motivation for nabosprog.

Hvad tilbyder læremidlerne?

Som tidligere nævnt har forskning vist, at der ikke findes mange læremidler til brug i nabosprogsundervisning i indskolingen. I dette afsnit kigger jeg nærmere på tre udvalgte didaktiske læremidler, et analogt og to digitale læremidler. Jeg vil ligeledes lave en billedanalyse af et opslag i billedbogen *Garmanns hemmelighed/hemmelighet* af Stian Hole på henholdsvis dansk og norsk (Hole, 2010a, 2010b). Billedbogen er i denne forbindelse et semantisk læremiddel, da billedbogen ikke er produceret med henblik på undervisning, og derfor ikke har en indlejret didaktik. Alle læremidler kan ses i bilag 1.

Fandango indskolingen

Fandango indskolingen (1 og 2) er skrevet af Trine May og Marianne Skovsted Pedersen og udgives på forlaget Gyldendal (May & Pedersen, 2012, 2013). Bogsystemet består af en grundbog, arbejdsbog, bogstavlydbog, vejledning og en i-bog. Fandango indskolingen er en del af dansksystemet, der ifølge forfatterne dækker hele danskfaget. Ved en gennemgang af læremidlerne til 1. og 2. kl. finder jeg, at der er én opgave, som henvender sig til undervisning i nabosprog. Det er en opgave i Fandango 1, hvor der arbejdes med den norske billedbog *Giv den gas, Ine* skrevet af Tore Renberg og Øyvind Torseter. Opgaven har en receptiv karakter, hvor eleverne skal lytte til og læse et uddrag fra bogen på norsk. Teksten læses højt af den norske forfatter Stian Hole, hvilket giver en autentisk tilgang til nabosproget. Der arbejdes med den sproglige dimension. Opgaven fylder knap en side i grundbogen og er den sidste opgave i forløbet med titlen *Du og jeg*. Målet for opgaven er, at eleverne opdager, at mange danske og norske ord ligner hinanden og andre er helt identiske (ibid., 2012, s. 79). På side 10 i lærervejledningen henvises der kort til trinmålet om den nordiske dimension, at eleverne skal kunne:

¹ En sprogpilot er en person, der har deltaget i projektet *Nordiske Sprogpiloter*, hvis primære formål er at efteruddanne nordiske modersmåls lærere. Projektet er startet i 2007. Det er støttet af bl.a. Nordisk Ministerråd og ledes af Lis Madsen (<http://www.sprogpiloter.org/p/sprogpiloter.html>)

- *læse lette norske og svenske ord og sætninger*
- *forstå enkel norske og svenske ord og udtryk*

I Fandango 1 arbejdes (ibid., 2012) der med en anden norsk billedbog *De tre Bukke Bruse i badelandet*, men her er den nordiske dimension ikke inddraget. Der er heller ikke nævnt noget i lærervejledningen om nabosprog eller givet forslag til, hvordan billedbogen kan anvendes til nabosprogsundervisning.

I Fandango 2 anvendes (ibid., 2013) den norske billedbog *Garmanns Hemmelighed* af Stian Hole (Hole, 2010a) samt den svenske novelle *Suser min lind, synger min nattergal* af Astrid Lindgren. Her er den nordiske dimension ligeledes ikke inddraget, og lærervejledningen henviser ikke til, hvordan teksten kan anvendes til nabosprogsundervisning.

Danskfaget

Danskfaget er et 100% digitalt læremiddel, som er Clio-onlines forløbsportal til danskundervisningen, der kræves et UNI-login (clio.me). Fagportalen er opdelt i indskolingen, mellemtrinnet og udskolingen. Portalen er udarbejdet af en række forskellige forfattere. Portalen til indskolingen indeholder forskellige undervisningsforløb samt tilhørende årsplaner.

Ved at søge på ordene *norsk* og *svensk* kommer der to undervisningsforløb frem. Ved søgeordet *nordisk* kommer følgende introduktion til den nordiske dimension frem i lærervejledningen:

”Den nordiske dimension er en integreret del af danskundervisningen på Danskfaget.dk. Eleverne skal ud fra kommunikative sammenhænge opleve og arbejde med lighederne mellem det danske sprog og vores nordiske nabosprog. De multimodale tekster giver rige muligheder for at komme tæt på de nordiske sprog og opleve både ligheder og forskelle” (clio.me)

De to forløb henvender sig henholdsvis til 2. og 3. kl. I 2. kl. arbejdes der med norsk, og forløbet er vurderet til at vare 6 lektioner. I 3. kl. arbejdes der med med svensk., og forløbet er vurderet til en varighed af 12 lektioner. Der er ikke et undervisningsforløb til 1. kl. Der arbejdes med den norske billedbog *Annas Himmel* af Stian Hole i 1. kl., men her er den nordiske dimension ikke medtaget. Den er ej heller nævnt i lærervejledningen.

I det norske forløb *Jeg snakker norsk* har opgaverne karakter af både at arbejde receptivt og produktivt med sproget. I den receptive del anvendes nabosproget norsk, mens dansk anvendes til de produktive opgaver. Der arbejdes med forskellige genrer og forskellige typer af aktiviteter.

Det svenske forløb *Jag pratar svenska* arbejder ligeledes med sproget på både en receptiv og produktiv måde. Da dette forløb henvender sig til 3. kl., er kompetencemålet en del af Fælles Mål efter 4. klassetrin, hvor eleven skal kunne forstå enkle norske og svenske film, hjemmesider og andre tekster. I forløbet skal eleverne arbejde med forskellige genrer og forskellige aktiviteter, herunder egen produktion af vendespil samt bagning af svenske boller. Både det norske og svenske forløb har fokus på den sproglige dimension i nabosprogsundervisningen. Læringsmålet for begge forløb lever op til kompetencemålet *kommunikation*

”Jeg kan finde ligheder og forskelle mellem det danske og det norske sprog.”

”Jeg kan finde ligheder og forskelle mellem det danske og det svenske sprog.”

(clio.me)

Danskfaget har desuden en aktivitet, hvor den norske billedbog Garmanns Hemmelighed indgår på norsk. Dette forløb er placeret under emnet Sprog/Nordens sprog. Her arbejdes der med at sammenligne den danske tekst med den norske. I en aktivitet kan eleverne klikke på billedet og høre ordene på norsk. Denne aktivitet har ligeledes et sprogligt fokus. Billedet analyseres i en komparativ analyse på side 18 og 19.

Alinea Dansk

Fagportalen Alinea Dansk henvender sig til alle klassetrin i grundskolen og favner efter eget udsagn alle danskfagets områder (dansk.alinea.dk). Portalen er en læringsplatform, som kræver et UNI-login. Alinea lægger op til, at fagportalen kan anvendes som det bærende element i undervisningen eller som supplerende forløb. Søger der på norsk, svensk eller nabosprog i indskolingen kommer et forløb frem, der hedder *Nabosprog*. Forløbet henvender sig til 2. kl. med en anslået varighed på 12,5 lektioner. Forløbet er delt op i 5 kapitler, som kan anvendes særskilt. I kapital 1 arbejdes der med elevernes forforståelse for nabosprog. Der arbejdes med en brainstorm og fælles samtale på klassen. Kapitel 2 omhandler det svenske sprog, og her arbejdes med tekster af Astrid Lindgren. I opgaverne arbejdes der både receptivt og produktivt med sproget. Eleverne skal både lytte til og læse svensk, mens der produktivt arbejdes med på dansk med sproget. Opgaverne har fokus på den sproglige dimension.

Læs og lyt til norsk er overskriften på kapitel 3. Kapitellet starter med en kort introduktion til det norske sprog og dets historie. Der arbejdes med billedbogen *Den store raketten* af Marie Duedahl. Eleverne skal både læse og lytte til teksten. Teksten læses højt af en autentisk stemme. Herefter arbejdes der med den danske forfatter H.C. Andersen, hvor eleverne skal arbejde med eventyret *Fyrtøyet* på norsk. De skal se et dukketeater, som opføres på norsk.

Sidste kapitel inden evaluering i kapitel 5, er kapitel 4, som omhandler *Nyheder for børn*. Her arbejdes der med nyheder for børn på alle tre nabosprog. Eleverne introduceres til et kulturelt element i nabosprogsundervisningen i de sidste kapitler i forløbet. Der er brugt autentisk sprog i form af oplæsning, dukketeater og nyhedsudsendelser. Læringsmålet for hele forløbet har et sprogligt fokus.

Når du er færdig med forløbet:

”kender du til forskelle og ligheder mellem dansk, norsk og svensk

kan du sige noget på svensk og norsk

kan du læse en svensk og en norsk tekst.”

(<https://dansk.alinea.dk/course/AdpG-nabosprog>)

Komparativ analyse

I bilag 1 ses de to opslag fra henholdsvis *Garmanns hemmelighed* og *Garmanns hemmelighet* skrevet og illustreret af den norske forfatter Stian Hole (Hole, 2010a, 2010b). Billedbogen er en ikonotekst, hvor billeder og tekst i samspil giver en forståelse af bogens budskab (Solstad, 2011, s. 97). Bogen er sidste bog i trilogien om drengen Garmann. Billedbogen handler om, at Garmann møder pigen Johanne, som han bliver gode venner med. De har sammen et hemmeligt mødested i skoven, hvor de sammen fantaserer om at rejse ud i rummet i deres hemmelige rumskib. Temaet for bogen er venskab, hemmeligheder og kærlighed. Alle illustrationer i bogen er lavet som digitale collager.

Side 12 og 13 i den danske udgave.

Side 12 og 13 i den norske udgave.

Billederne viser børn, unge og voksne, som går i et optog. Flere børn og voksne spiller på blæseinstrumenter. Ansigterne er både nutidige og fra en ældre tid. Der er mange norske flag, og farverne er generelt holdt i de norske nationale farver; rød, hvid og blå. Billedets komposition er lavet, så man næsten føler, at man står lige foran optoget.

Sammenlignes teksten i de to opslag, ses det, at der på originalsproget norsk, står *”På 17. mai går tvillingerne helt foran i toget,”* hvor teksten på dansk lyder *”Til byfesten går tvillingerne allerforrest i optoget.”* I den norske tekst er det således præciseret, hvilken dag optoget foregår.

Datoen d. 17. maj er Grunnlovsdag, som er Norges nationaldag (visitnorway.dk). Der er ikke andre forskelle indholdsmæssigt.

Delkonklusion

I nedenstående skema, har jeg samlet min vurdering af de tre didaktiske læremidler i forhold til brug i undervisning af nabosprog i indskolingen.

Parametre	Fandango indskolingen	Danskfaget	Alinea Dansk
Tilgængelighed	Vurderes til at have minimal værdi for eleverne, da der kun arbejdes meget lidt med norsk og slet ikke med svensk.	Vurderes til at have stor værdi for eleverne. Der arbejdes bredt og funktionelt med både norsk og svensk. Der er fokus på den sproglige dimension.	Vurderes til at have stor værdi for eleverne. Der arbejdes bredt og funktionelt med både norsk og svensk. Mener at niveauet kan være for højt for en 2. kl. i nogle af aktiviteterne. Der er meget autentisk tale fra TV udsendelser. Tempoet er ofte højt.
Progression	Ikke relevant, da der kun er en opgave.	God progression. Opstart på dansk og senere introduceres nabosproget. Der arbejdes med forskellige genrer.	God progression. Opstart på dansk og senere introduceres nabosproget. Der arbejdes med forskellige genrer. Der er medtaget kommunikative øvelser.
Differentiering	Ikke relevant, da der kun er en opgave.	Tegn på læring er inddelt i 3 niveauer. Den digitale platform gør, at der kan ændres på skrifttypen, så den gøres mere læsevenlig for dyslektikere. Der arbejdes med mange forskellige aktiviteter. Ellers ingen forslag til differentiering.	Teksten kan læses højt af en computer genereret stemme. Det er muligt at vælge en læselineal. Ellers ingen forslag til differentiering.
Lærerstøtte	Der er ikke megen støtte til læreren og ingen forslag til videre arbejde med nabosprog.	Der er god lærerstøtte til hele forløbet. Der er henvisning til yderligere materiale, der kan anvendes i undervisningen.	Der er ikke inkluderet nogen form for lærerstøtte eller henvisning til yderligere materiale til brug i undervisning.
Sammenhæng	Læremidlet kan ikke anvendes som en samlet enhed i forhold til undervisning i nabosprog. Indholdet er minimalt og aktivering af elever er begrænset.	Læremidlet kan anvendes som en enhed i forhold til nabosprogsundervisning. Aktiviteterne vurderes til at være varierende og motiverende for eleverne.	Læremidlet kan anvendes som en enhed i forhold til nabosprogsundervisning. Aktiviteterne vurderes til at være varierende og motiverende for eleverne. De kommunikative opgaver aktiverer eleverne.

Legitimitet	Læremidlet lever op til kompetencemålet Kommunikation og Færdigheds- og vidensmål Sprog og kultur efter 2. kl. indenfor det norske sprog. Der arbejdes ikke med det svenske sprog.	Læremidlet lever op til kompetencemålet Kommunikation og Færdigheds- og vidensmål Sprog og kultur efter 2. og 4. kl. inden for både norsk og svensk.	Læremidlet lever op til kompetencemålet Kommunikation og Færdigheds- og vidensmål Sprog og kultur efter 2. kl. inden for både norsk og svensk.
Læremidlets syn på nabosprog	Der er ikke lagt vægt på undervisning i nabosprog. Det virker som om, at det er taget med, for at læremidlet lever op til styringsdokumenterne for dansk faget.	Der er fokus på arbejde med nabosprog. Læremidlet har et funktionelt syn på nabosprog.	Der er fokus på arbejde med nabosprog. Læremidlet har et funktionelt syn på nabosprog.
Samlet vurdering i forhold til nabosprogsdidaktik	Kan ikke stå alene som læremiddel til nabosprogsundervisning	Kan anvendes som primær læremiddel til nabosprogsundervisning.	Kan anvendes som primær læremiddel til nabosprogsundervisning. Der mangler dog lærerstøtte.

Ligeledes vurderer jeg, at siderne 12-13 i *Garmanns hemmelighed/hemmelighet* (Hole, 2010a, 2010b) kan anvendes til at inddrage en kulturel dimension i nabosprogsundervisningen. Billederne giver gode muligheder for at tale om kulturelle ligheder og forskelle i Danmark og Norge. På denne måde kan billederne anvendes til at imødekomme målene om indførelse i den fælles nordiske kultur fra formålet for danskfaget samt "... giver dem forståelse for andre lande og kulturer", som står i Folkeskolens formålparagraf § 1 (uvm.dk). Inddragelse af billedbøger på originalsproget bevirker, at man kan få nabo-sprogundervisningen til at give mening for eleverne, da billedbogen kan være en bro mellem danskfagets litteraturundervisning og nabosprogsundervisningen. Ved at læse bogen på norsk, bliver eleverne indført i både norsk kultur og det norske sprog.

Spørgeskema analyse

For at kunne bruge svarene fra min spørgeskemaundersøgelse, vil jeg i dette afsnit se nærmere på nogle af svarene, som jeg vurderer til at vise didaktiske udfordringer og potentialer ved nabosprogsundervisning i indskolingen. Der henvises til bilag 2 for reference til alle svar, hvor de udvalgte svar er markeret med fed skrift.

Udfordringer:

Generelt for mange svar med hensyn til udfordringer gælder det, at respondenterne har udfordringer i forhold til planlægning af undervisning. Det ses i følgende udsagn:

"Jeg ved ikke helt, hvordan jeg skal gribe opgaven an..."
"... jeg mangler en måde at inddrage det på i min undervisning..."

”... jeg har aldrig lært, hvordan det er bedst at gribe det an...”

En anden udfordring er, at 30 % ikke føler sig kompetente nok til at undervise i nabosprog, respondenter føler ikke, at deres egen forståelse for nabosprog er god nok. De føler sig ikke kompetente nok i forhold til udførelsen af undervisningen. Samtidig med, at mange ikke føler sig kompetente, så nævner flere også, at de ikke kan se relevansen af nabosprogsundervisning og at de udelukkende underviser i det, fordi man skal. Det ses i følgende udsagn:

”Har selv svært ved at forstå det.”

”De fleste elever vil aldrig få brug for at tale eller forstå det.”

”Tiden er løbet fra det. Eleverne opfatter sig som danskere og verdensborgere og det skandinaviske er ikke noget der fylder i deres identitet...”

”Det fylder så lidt i målene, og så få af vores elever rejser desværre i Norden, de ser ikke relevansen.”

Disse udtalelser stemmer overens med Tom Steffensens (Steffensen, 2016) konklusion om, at lærerens holdning kan være en udfordring. Der henvises til afsnittet om *Udvalgt forskning*.

Næsten halvdelen af respondenterne føler ikke, at der findes tilstrækkeligt undervisningsmateriale til indskolingen, hvilket jeg vurderer til at være en udfordring. Følgende udsagn er fremhævet:

”Mangler materialer, som er overskuelige og lette at gribe an.”

”Jeg følger meget mine grundbøger, og der er det ikke medtaget!”

”Det indgår ikke som den del af det undervisningsmateriale vi benytter os af.”

En del af respondenterne anvender eget fremstillet materiale, 9 bruger *Atlantbib.org*. (website med nordiske fagbøger), 7 anvender læringsportalen *Gyldendal*, 5 bruger læringsportalen *Clio*, 2 henviser til *Fandango* og 2 bruger *Norden i skolen*. Der henvises ligeledes til brug af nordiske forfattere og nordisk litteratur generelt. Stian Holes billedbøger, som jeg tidligere har nævnt i afsnittet om *Læremidler*, er kun anvendt som undervisningsmateriale af 33 % af respondenterne.

Potentialer

Generelt for mange af svarene, hvor respondenterne giver udtryk for et potentiale gælder det, at mange ser fordele ved nabosprogsundervisning som værende sproglig opmærksomhed på både eget og andres sprog. Ved at arbejde med nabosprog fremhæver flere respondenter, at undervisningen er med til at fremme elevernes dannelse og forståelse af egen identitet. Nabosprogsundervisning ses også som et ekstra krydderi, hvor der kan grines af sjove udtalelser. Det ses i følgende svar:

”Lære om verden omkring os. Hvad binder os sammen? Vi kan nemt begå os i andre lande. Vi minder om andre lande og nationaliteter.”

”... det giver en bedre forståelse af en selv, når man spejler sig i nogen, som minder om en selv, men er fra et andet land. Eleverne tvinges til at reflektere over deres egen nationale/kulturelle identitet og sprog.”

”Tidligt skal børnene have udsyn og det er medvirkende til børnenes sproglige dannelse og bevidsthed.”

”Sproglig bevidsthed og kultur. Synes det er vigtigt og et anderledes krydderi, hvor vi kan grine og have det sjovt over udtale og stavemåde (ikke mindst grine af lærerens skøre udtale 😊).”

”Sproglig bevidsthed. Jo mere fleksibel man er i sprog indlæringen, jo nemmere lærer man nye sprog og forbedrer eget sprog - og gør os desuden mere åbne overfor verden og hinanden.”

Delkonklusion

Jeg kan konkludere, at respondenterne hovedsageligt ser deres egen oplevelse af mestring, manglende tid og mangel på undervisningsmateriale som udfordringer med undervisning i nabosprog. Ligeledes ser jeg, at der er et didaktisk potentiale i at undervise i nabosprog, hvor nabosprogsundervisningen styrker elevernes sproglige bevidsthed om og opmærksomhed på eget sprog og egen kultur. Nabosprogsforståelse kan være med til at styrke elevernes dannelse og udvikling af identitet.

Diskussion

Det kom frem i afsnittet om nabosprogsdidaktik, at der kan være didaktiske fordele i forhold til fremmedsprog ved, at eleverne har fået indsigt i og arbejder med nabosprog. Deres sproglige elasticitet udvider sig, og det kan være med til at styrke deres selvtillid og mestring i fremmedsprog. I den nye Folkeskole reform fra 2014 blev engelsk indført som et obligatorisk fag fra 1.kl. Denne tidlige sprogstart blev bl.a. begrundet med et ønske om at give eleverne en solid sproglig ballast til at kunne begå sig i en globaliseret verden, som i stigende grad stiller krav til udvikling af sproglige kompetencer (Altinget.dk). Ligeledes har elever i indskolingen en naturlig og indlejret sprog-læringsmekanisme, som med fordel kan inddrages. Eleverne er nysgerrige på at lære nye sprog og har en legende tilgang til læring. Denne nysgerrighed gør sig også glædende for nabosprog. Spørgsmålet er nu, hvordan man i nabosprogsdidaktik kan drage nytte af at inddrage elementer fra fremmedsprogsdidaktik? Der er læringsperspektiver i at smage på nabosproget, hvilket gøres ved at udtale ord og bruge dem til kommunikation.

I denne model har jeg samlet danskundervisning, nabosprogsundervisning og fremmedsprogsundervisning i et Venn-diagram for at visualisere, at der i planlægning af undervisning er en fællesnævner. Modellen viser, at der opnås et fælles tredje ved at arbejde med sproglig opmærksomhed inden for alle tre sprogdidaktikker. Man kan opnå en sprogpedagogisk fordel ved at inddrage elementer fra fremmedsprogsdidaktik i nabosprogsdidaktik, på samme vis, som man opnår en sprogpedagogisk fordel ved at

inddrage nabosprog i danskfaget. Fællesnævneren bliver her et fokus på en sproglig forståelse, hvor der arbejdes med sprogets elasticitet. Et andet fælles element i de tre didaktikker er inddragelse af kultur. På Børne- og Undervisningsministeriets hjemmeside ses det under hvert områdes formål, at kultur er nævnt som en del af alle tre fagområder og dermed også en del af fagenes didaktik. Nabosprogsundervisning kan åbne op for samtaler om kulturelle ligheder og forskelle, og derved arbejde med elevernes interkulturelle kompetencer. Ved interkulturelle kompetencer forstås, at man er åben over for andre menneskers måder at leve og forstå verden på. Iben Jensen (Jensen, 2013), magister i kultursociologi definerer, at man som person har interkulturel kompetence:

”Hvis man kan reflektere over sig selv og sine og andre handlinger”

”Hvis man kan handle med forståelse og respekt for både forskelle og ligheder”

(ibid., s. 15-16)

Udvikling af interkulturel kompetence er relevant i forhold til elevernes alsidige udvikling jævnfør Folkeskolens formålsparagraf (uvm.dk). Interkulturelle kompetencer er ligeledes et begreb, der arbejdes med indenfor fremmedsprog.

I analysen af mit spørgeskema kom det frem, at nabosprog bl.a. kan være med at åbne verden op, gøre eleverne sproglig bevidste og indføre dem i andre landes kultur. Ved at tage udgangspunkt i Linnea Ehris' interaktive model for læseforståelse (bilag 5), tydeliggøres det, at nabosprogsundervisning kan være med til at styrke flere komponenter i modellen. Elevernes viden om verden, viden om tekster, viden om sprog og ordkendskab udvides samtidig med, at eleverne skaber sproglig bevidsthed om deres modersmål og deres metabevindstthed omkring eget sprog styrkes og udvides. Elever i indskolingen er i gang med at knække skriftsprogs-koden og ved at arbejde med forskelle i f.eks. det danske og norske sprog, vil eleverne opdage, hvad sprog er, og at forskellige sprog har forskellige regler. Den interaktive læsemodel viser, at elevernes læsefærdigheder og skriftsprogs-

tilegnelse udvikles gennem en proces, som er påvirket af mange komponenter. Den centrale meningsskabende funktion, som er kernen i modellen, udvikles gennem arbejdet med de forskellige komponenter i modellen. Det er vigtigt at pointere, at komponenterne ikke virker uafhængigt af hinanden, men skal ses i en sammenhæng, hvor de interagerer med hinanden. Komponenterne kan være påvirket af ydre forhold så som; familiebaggrund, alder, undervisning og klasse miljø (Brudhold, 2011, s. 31).

Ifølge Lis Madsen (Madsen, 2012) er det vigtigt, at tekster og arbejdsformer henvender sig til eleverne og passer til deres alder. Elever i 1. – 3. kl. har en legende tilgang til læring og er ofte åbne overfor nye sprog og aktiviteter. Billedbøger anvendes ofte til begynderundervisning i engelsk, hvor det narrative bruges som tilgang til fremmedsproget. Brug af billedbøger i nabosprogsundervisning kan med fordel anvendes, da eleverne kender til højt læsningssituationer, og der kan skabes en tryk ramme for undervisning i nabosproget. Illustrationerne i billedbøger hjælper eleverne til at afkode sproget, og er med til at skabe meningsfulde sprogbrugssituationer i læringsrummet. Ved at anvende billedbøger i nabosprogsundervisningen, vil eleverne opdage, at mange ord vil være ens, og de vil ret hurtigt opnå en fornemmelse af, at de godt kan forstå teksten. Dette vil skabe en succesoplevelse og øge elevernes motivation. Ved at kigge på billederne kan de forstå endnu mere af teksten og dermed hurtigere opnå en sproglig forståelse for f.eks. den norske tekst, der arbejdes med. Ved at sætte ord på, hvad der er ligheder eller forskelligheder i forhold til deres modersmål, arbejder de med deres sproglige opmærksomhed og danner et metasprog om sproget. Billedbøger er autentiske tekster, som ikke er skrevet med sproglæring for øje, hvilket kan være en udfordring for læreren i planlægningen, da billedbogen må redigteres for at kunne anvendes i undervisningen. Omvendt kan det også være et potentiale, da læreren kan sætte sig eget præg på undervisningen og samtalen i klassen.

I billedbøgerne møder eleverne litterære figurer, som ofte gør et indtryk. Her tænker jeg på figurer fra klassikere som *Pippi Langstrømpe* og *Emil fra Lønneberg*. Gode oplevelser med litterære tekster og figurer kan være en motivationsfaktor i forhold til at være nysgerrige på nabosprog og kulturen i nabolandet (Friedrichsen, 2007, s. 57). Ved at inddrage f.eks. Stian Holes børnebøger om Garmann på norsk, når de indgår som en del af litteraturundervisningen, opnår man, at eleverne kender til den litterære figur fra arbejdet i danskundervisningen. Den norske udgave, kan som jeg viste i analysen af læremidler, være med til at arbejde med nabosprog ud fra både en sproglig dimension men også ud fra en kulturel dimension, hvor eleverne f.eks. får indblik i de traditioner Norge har omkring deres nationaldag d. 17. maj. Billedbogen kan være med til at bygge bro mellem i dette tilfælde Danmark og Norge, og være med til at styrke elevernes interkulturelle kompetencer og give dem adgang til det nordiske kulturfællesskab, jævnfør *Formålet for dansk* (emu.dk).

Tom Steffensen (Steffensen, 2016) kommer i sin Ph.d.-afhandling ind på, at eleverne på mellemtrinnet og i udskolingen mangler erfaringer med nabosproget. Steffensen så et potentiale ved nabosprogsundervisning, når der opstod en forbindelse mellem elevernes hverdagsliv og aktivitetens indhold. Eleverne var motiverede for undervisningen, når de kunne relatere det til deres hverdag. De var motiverede, når undervisningen gav mening og var relevant for dem, hvilket er nogle af Lis Madsens nøgleord nævnt tidligere (Madsen, 2006, s. 230). At motivation er en vigtig faktor for læring, ses ved at inddrage Knud Illers' læringstrekant (bilag 6), hvor læring finder sted, når der er balance i de tre dimensioner; indhold, drivkraft (motivation) og samspil (Illeris, 2015). Det er derfor en vigtig model at have for øje, når man som lærer skal planlægge undervisning generelt.

Ved at have fokus på nabosprog i indskolingen, vil eleverne være bedre rustet til at arbejde med nabosprog i de ældre klasser, det er ikke fremmed for dem. Eleverne vil være bekendte med sprogene og forhåbentlig have en appetit på at udforske nabosprogene yderligere. Ligeledes kan indsigt i nabosprog være med til at fremme indlæringen af andre fremmedsprog jævnfør Lis Madsen (Madsen, 2006, s. 230). Hvis læreren i indskolingen formår at skabe en tryk stemning i læringsrummet, hvor eleverne har lyst til at smage på nabosprogene, og der kan skabes en klassekultur, hvor det er okay at sige noget forkert, kan nabosprog være et motiverende "krydderi", som kan tilsættes efter behov. Det kræver dog fortsat, at læreren er motiveret for undervisningen og viser sig som en rollemodel.

En didaktisk udfordring er, at der ikke er mange let tilgængelige læremidler og undervisningsmaterialer, der kan anvendes til nabosprogsundervisning i indskolingen. Mine resultater af udvalgte læremidler sammenholdt med forskningsprojektet *Læremidlernes danskfag* (Bremholm et al., 2016). samt svarene fra mit spørgeskema, viser, at der ikke er meget materiale tilgængeligt for nabosprogsundervisning til indskolingen. I analysen af læremidler viste jeg to eksempler på digitale læremidler, som kan anvendes i undervisningen af nabosprog. Ulempen med de digitale platforme er, at de kræver, at skolen har betalt for en licens til læringsportalen. Fordelen er imidlertid, at eleverne får mulighed for både at lytte til autentisk sprog og se autentiske situationer fra nabolandet.

Mange respondenter henviser til, at den nordiske dimension ikke er medtaget i de grundbøger, som de arbejder med. I mit arbejde med Fandango 2 i min praktik og gennem min analyse af Fandango til indskolingen, har jeg undret mig over, at den nordiske dimension har så lille et fokus eller slet intet, da der arbejdes med flere nordiske forfattere. Jeg har haft skriftlig kontakt med forfatter Trine May, hvor jeg har stillet spørgsmålet om, hvorvidt det er et bevidst valg, at der ikke arbejdes mere med den nordiske dimension. Dette har hun ikke svaret på.

Udfordringen ligger desuden i, at det tager ekstra tid at planlægge nabosprogsundervisning, når det ikke er medtaget i de anvendte grundbogssystemer. Jeg har indtryk af, at denne udfordring gør, at mange lærere i indskolingen vælger nabosprogsundervisning fra, da det kræver for meget tid til planlægning, da mange undervisningsmaterialer skal redidaktiseres. Denne udfordring forstærkes ved, at mange lærere ikke føler sig kompetente nok til at udføre nabosprogsundervisning på grund af egne kompetencer indenfor nabosprog. Mange respondenter henviser til, at de ikke selv har fået undervisning i nabosprogsdidaktik på seminariet.

I forhold til styringsdokumenterne, som blev omtalt i afsnittet *Nabosprog – hvorfor*, ser jeg det som en udfordring, at det ikke fylder meget i målene, hvorfor mange lærere ikke anser det for at være relevant og bevidst vælger undervisning i nabosprog fra. Et par af respondenterne har nævnt, at tiden er løbet fra det og at mange unge ikke længere rejser i Norden. Måske dette kunne vendes ved at have et større fokus på nabosprog i indskolingen, hvor eleverne og lærere får øjnene op for relevansen og får lyst til at fordybe sig i nabosprogene og kulturen senere hen. Alt tæller, det er bedre at have lidt end slet ingen ting!

Konklusion

Arbejdet med projektet har bekræftet mig i, at der er et didaktisk potentiale ved at arbejde med nabosprog i indskolingen. Undervisningen kan være med til at gøre eleverne bevidste på både eget sprog og egen kultur samtidig med, at de lærer at reflektere over andre sprog og måder at leve på. Arbejdet med nabosprog kan ligeledes have en positiv indflydelse på elevernes tilgang til og arbejde med fremmedsprog.

En tidlig start med nabosprogsundervisning vil med al sandsynlighed styrke elevernes motivation for at arbejde med nabosprog på både mellemtrin og i udskolingen. Dette kræver dog fortsat, at læreren på mellemtrin og i udskolingen er positive overfor nabosprogstanken, og fører undervisning videre fra indskolingen. Dette kunne styrkes ved, at nabosprogsundervisning er en del af skolens værdigrundlag, hvor skolen har et syn på, at verden strækker sig ud over "kommunegrænsen".

Der skal indtænkes aktiviteter, som er relevante for eleverne. Det er vigtigt at have Knus Illeris' læringstrekant for øje, hvor indhold, drivkraft og samspil skal være i balance for at læring er til stede. Elever er forskellige og motiveres af forskellige ting. Som lærer er det her vigtigt, at man kender sine elever og har gode relationer til dem. De gode relationer kan være med til at skabe et trygt læringsrum, hvor det er okay at fejle og prøve sig frem – i denne kontekst med nabosprog. Aktiviteterne skal planlægges indenfor elevens zone for nærmest udvikling med en passende grad af støtte og udfordring, jævnfør modellen fra side 13.

Gennem arbejdet med både norsk og svensk vil eleverne ligeledes arbejde med det danske sprog. Man kan sige, at ved at lære et andet sprog, så bliver man opmærksom på sit eget sprog. Denne opmærksomhed på eget sprog vil også gøre sig gældende med hensyn til egen kultur. Ved at inddrage den kulturelle side af nabosprog vil eleverne arbejde med deres interkulturelle kompetencer. De vil få et indblik i andres kultur samtidig med, at de kan lære om og reflektere over egen kultur. Ved at inddrage billedbøger opnås en kulturel dimension på nabosproget, hvor der kan arbejdes med elevernes interkulturelle kompetencer. Billedbøgerne kan være med til at give eleverne adgang til det nordiske kulturfællesskab. Gennem mit eget forløb (bilag 4), har jeg erfaret, at undervisning i nabosprog kan gøres til en god oplevelse ved at anvende billedbøger og planlægge det i forlængelse af litteraturundervisningen i indskolingen. Jeg ser herved et potentiale, hvor nabosprogsundervisning bliver taget med ind som en integreret del af danskundervisningen.

Det er en udfordring, at mange didaktiske læremidler ikke medtager nabosprog. Jeg har selv oplevet, at det kan være en udfordrende og planlægningstung opgave at undervise i nabosprog, men er bestemt ikke skræmt af opgaven. Jeg ser derimod frem til at kunne være med til at styrke nabosprogsundervisningen i mit kommende virke som dansklærer og sproglærer i indskolingen.

Perspektivering

I mit arbejde med dette projekt har jeg fundet frem til andre vinkler, som et projekt som dette kan tage fat på. En af respondenterne skriver, at det kunne det være interessant at undersøge, hvorvidt den geografiske placering gør en forskel i forhold til lærernes holdning til nabosprogsundervisning. Gør det f.eks. en forskel, hvis nabosprogsundervisning er set som en del af skolens værdier, hvor skolens ledelse er åben overfor et nordisk/ internationalt samarbejde?

Det har ikke været et fokus i dette projekt at vurdere, hvorvidt nabosprog hører til i indskolingen eller ej, men der er tankevækkende at se på vores nabolande Sverige og Norge, hvor det er taget ud af læseplanerne for indskolingen. Spørgsmålet er, om vi skal ud i en debat om, hvorvidt vi er på vej væk fra et fællesnordisk sprog og over til, at vi alle bruger engelsk som et lingua franca?

Slutteligt kunne en nærmere undersøgelse af, hvorfor der ikke findes flere læremidler, der inddrager nabosprogsundervisning, som en integreret del af danskfaget, være interessant. Man kunne gå et skridt videre i forhold til, hvorfor det forholder sig således? Er det på grund af forfatterens syn på nabosprogsundervisning, eller er det lærerne og skolerne, der ikke efterspørger det. Er der et marked for det?

Litteraturliste

Bøger

Andersen, Gorm Bagger & Boding, Jesper (2010): *Professionsbacheloropgaven i læreruddannelsen*. Dafolo (s. 60-66).

Bjerre, Malene & Ladegaard, Uffe (2007): *Veje til et nyt sprog – teorier om sprogtilegnelse*. Dansk lærerforeningens Forlag (s. 10-20).

Bremholm, Jesper, Bundsgaard Jeppe, Fougst Simon Skov & Skyggebjerg, Anna Karlskov (2016): *Læremidlernes danskfag*, Aarhus Universitetsforlag (s. 7-75).

Brudholm, Merete (2011): *Læseforståelse – hvorfor og hvordan?* Akademisk Forlag (s. 20–65).

Freidrichsen, Annegret (2007): *På rejse i nordisk nabolitteratur – Børnelitterære figurer i tidlig nabosprogsundervisning*. Sprogforum nr. 40. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik. Aarhus Universitetsforlag (s. 52-57).

Glasdam, Stinne, Hansen, Gitte Riis & Pjenggaard, Søren (2016): *Bachelorprojekter inden for det pædagogiske område*. Hans Reitzels Forlag (s. 275-285).

Gibbons, Pauline (2016): *Styrk sproget, styrk læringen. Sproglig udvikling og stilladsering i flersprogede klasserum*. Samfundslitteratur, (s. 27-35).

Henriksen, Thomas (2011): *En ny tilgang til nabosprogsundervisning*. Sprog i Norden 2011. Norden. Netværket for sprognævne i Norden (s. 117-128).

Kristiansen, Tore (2003): *Norsk og Svensk*. I: Kristiansen, Tore, Gregersen, Frans, Møller, Erik & Pedersen Inge Lise (red.). Dansk sproglære. Dansk lærerforening 5. oplæg (s. 293-308).

Hole, Stian (2010a): *Garmanns hemmelighed*. Høst og Søn.

Hole, Stian (2010b): *Garmanns hemmelighed*. Cappelen Damm.

Illeris, Knud (2015): *Læring*. Samfundslitteratur (s. 41-49).

Imsen, Gunn (2008): *Elevers Verden, Indføring i pædagogisk psykologi*, Gyldendals Lærerbibliotek (s. 204-215).

Jensen, Iben (2013): *Grundbog i kulturforståelse*. Samfundslitteratur (s. 11-17, 67-93).

Madsen, Lis (red.) (2006): *Nabosprogsdidaktik*. Dansk lærerforening (s. 217 - 230).

Madsen, Lis (2012): *Norden har noget at byde på – sprogpiloterne viser vej*. Tidsskriftet Læsepædagogen- Nummer 3, 60. årgang, juni 2012. Landsforeningen af læsepædagoger (s. 10-15).

Madsen, Lis. (2016): Nordiske nabosprog i grundskolen. *Kognition og Pædagogik – Tidsskrift om gode læringsmiljøer* 26. årgang (99) (s. 90-97).

May, Trine & Pedersen, Marianne Skovsted (2012): *Fandango Dansk for 1. klasse, vejledning*. Gyldendal (s. 10, 73-80).

May, Trine & Pedersen, Marianne Skovsted (2013): *Fandango Dansk for 2. klasse, vejledning*. Gyldendal.

Mottelson, Martha & Muschinsky Lars Jakob (2017): *Undersøgelser. Videnskabsteori og metode i pædagogiske studier*. Hans Reitzels Forlag (s. 42-48).

Solstad, Trine (2011): *Litterære samtaler i barnehagen*. I: Gjems, Liv & Løkken Gunvor (red.): *Barns læring om språk og gjennom språk. Samtaler i barnehagen*. Cappelen Damm (s. 92-117).

Websites og rapporter:

Alinea Dansk: Link: <https://dansk.alinea.dk/course/AdpG-nabosprog>. Læringsplatformen kræver UNI login. (lokaliseret 291219).

Altinget.dk: *Aftale mellem regeringen (Socialdemokraterne, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti), Venstre og Dansk Folkeparti om et fagligt løft af folkeskolen*. Link: https://www.alinget.dk/misc/130607_Endelig%20aftaletekst.pdf?fbclid=IwAR14YAPY0JYvuSh6rLYapP3mXQ-ZBsjWzjrK5d0BsojE5-yPyixZmQFId-U (lokaliseret 020120).

Børne – og Undervisningsministeriet: emu.dk (lokaliseret 291219).

Danskfaget, Clio online: <https://www.clio.me/dk/>. Læringsplatformen kræver UNI login. (lokaliseret 291219).

Dansk Læseplan 2019: <https://emu.dk/sites/default/files/2019-08/GSK-L%C3%A6seplan-Dansk.pdf> (lokaliseret 291219).

Deklaration for nordisk sprogpolitik (2006): <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700895/FULLTEXT01.pdf> (lokaliseret 291219).

Folkeskolens formålsparagraf: <https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/om-folkeskolen-og-folkeskolens-formaal/folkeskolens-formaal> (lokaliseret 030120).

Formål for dansk: <https://emu.dk/grundskole/dansk/formal> (lokaliseret 291219).

Gregersen, Frans & Jørgensen, Mette (red.) (2019). *Nyt nordisk! Initiativer inden for nordisk sprog- og tekstpædagogik. Danske Professionshøjskoler*. Link:

https://www.ucviden.dk/portal/files/66270442/72588_4203304_KP_bog_%20bordplusnetvaerk_T2_online.pdf (lokaliseret 301219).

Gyldendal 0. – 2. kl., dansk.gyldendal.dk: https://dansk0-2.gyldendal.dk/forloeb/kommunikation/norsk_og_svensk. Læringsplatformen kræver UNI login. (lokaliseret 291219).

Gyldendal, 3. – 6. kl.: <https://dansk3-6.gyldendal.dk/forloeb/kommunikation/nabosprog>. Læringsplatformen kræver UNI login. (lokaliseret 291219).

Helsingforsaftalen: <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1250811/FULLTEXT01.pdf> (lokaliseret 291219).

L.C Ehris interaktive læsemodel: <https://journals.ucn.dk/index.php/cepra/article/view/208/175> (lokaliseret 020120).

Læremiddeltjek.dk: laeremiddel.dk (lokaliseret 291219).

Læreplan i norsk: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/finn-lareplan/lareplan/?kode=NOR1-05> (lokaliseret 191219).

Læreplan i svensk: <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=1530314731%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGGRGRSVE01%26tos%3Dgr&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa219f> (lokaliseret 191219).

Norden i skolen: <https://nordeniskolen.org/da/> (lokaliseret 191219).

Nordiske Sprogpiloter: <http://www.sprogpiloter.org/p/sprogpiloter.html> (lokaliseret 221219).

Steffensen, Tom (2016): *Nabosprog i danskundervisningen – en undersøgelse af kommunikation og pædagogisk praksis i et netbaseret skoleprojekt*. Udgivet af Forskerskolen i Livslang Læring.

Institut for Mennesker og Teknologi. Roskilde Universitet. Link:

https://www.videnomlaesning.dk/media/2112/nabosprog-i-danskundervisningen_phd_2016.pdf
(lokaliseret 020120).

Visit Norway: <https://www.visitnorway.dk/typisk-norge/nationaldag/> (lokaliseret 191219).

Sekundær litteratur – andre BA-projekter

Abildsten, Thomas Sjølund (2018): *Nabosprogsundervisning. Den evige dårlige samvittighed*. VIA University College – Læreruddannelsen Aarhus.

Petersen, Frederikke (2019): *Nabosprog som et integreret element i danskundervisningen*. Københavns Professionshøjskole.

Sørensen, Inge Bro & Børjesson, Line Meldgaard (2019): *Nabosprogsundervisning – den gode intention*. Professionshøjskolen UCN – Læreruddannelsen Aalborg.

Bilag

Bilag 1 Samlet oversigt over empirisk materiale

Type	Information om empirisk materiale	Dato
Spørgeskema	<p>Internetbaseret spørgeskema. Indeholder både kvantitative og kvalitative spørgsmål. Link til spørgeskema: https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=nwwkMV BhA0iE3yiyL7llpCBgti-jK0RJvfCgCdulnt1URTRTWFFGVkNVQU5aSEnzVIFHOEZU MTY5Si4u (se resultat i bilag X)</p>	18/10 – 1/12 2019
Læremiddel-analyse	<p>Analyse med udgangspunkt i Læremiddel.dk – analyse foretaget af 3 udvalgte didaktiske læremidler til indskolingen. Udvalgte læremidler er:</p> <p>Fandango til indskolingen</p> <p>Nordens sprog Danskfaget – clio.me</p> <p>dansk.alinea.dk</p>	1/12 2019 – 6/1 2020

<p>Billedanalyse af side 12-13 i Garmanns Hemmelighed og Garmanns Hemmelighet. Skrevet og illustreret af Stian Hole. Oversat til dansk af Naja Marie Aidt</p>	<p>Semantisk læremiddel:</p> <p>Dansk</p> <p>Norsk</p> 	<p>1/12 2019 – 6/1 2020</p>
---	--	---------------------------------

Bilag 2 Spørgeskemaundersøgelse - Nabosprogsundervisning i indskolingen (61 respondenter)

- Køn
Kvinde – 58 (95%)
Mand – 3 (5%)
- Alder
22-35 år – 14 (23%)
36-45 år – 28 (46%)
46-55 år – 16 (26%)
55 – år – 3 (5%)
- Hvor mange år har du arbejdet som lærer?
Mindre end 5 år – 21 (34%)
5 – 10 år – 12 (20%)
11 – år – 28 (46%)
- Har du dansk som linjefag?
Ja – 54 (89%)
Nej – 7 (11%)
- Hvilket/hvilke klassetrin underviser du i dansk? (her kan de sætte kryds flere steder)
0. klasse - 27
1. klasse - 32
2. klasse - 37
- Underviser du i nabosprog i indskolingen?
Ja – 48 (79%)
Nej – 13 (21%)
- Hvis du har svaret nej, hvad er grunden da? (15 svar)

- Har ikke prioriteret det
 - Jeg synes, det er vigtigt, og eleverne synes også, det er sjovt/spændende at snuse til sprog, som først synes svære at gå til, men når man åbner og guider lidt, får de en aha-oplevelse.
 - Vil gøre det i 3. klasse, da mine børn ikke er klar endnu
 - Ikke endnu, men det skal jeg senere på året.
 - Kendskab til sprog generelt - Sproglig bevidsthed.
 - ... men kun sporadisk berøring så tæt på nej
 - **Jeg ved ikke helt hvordan jeg skal gribe opgaven an. Jeg er selv ikke en ørn til nabosprog.**
 - 1. **Det indgår ikke som en del af det undervisningsmateriale vi benytter os af.** 2. Jeg føler mig ikke kompetent nok i nabosprog selv. 3. **Jeg mangler en måde at inddrage det i min undervisning.** 4. Der bliver ikke i praksis italesat, hvor vigtig eller nødvendigt det er i forhold til nabosprog længere.
 - Der er fokus på læsning, skrivning, stavning og alt det sociale. Prioriteret fra min side. Brugte tidligere børne MGP med sange fra Norge, Sverige og Danmark i undervisningen af nabosprog.
 - Det ved jeg faktisk ikke. Er ikke blevet inspireret, og forstår selv dårligt norsk/svensk.
 - Jeg underviser først og fremmest i læsning - afkodning - det er der brug for i mine klasser. Måske hører vi en sang på et nabosprog eller ser tilfældigt en tekst på et nabosprog, men jeg underviser ikke i det. Nok også fordi der er mange dansksprogsvage elever i klasserne - vi koncentrerer os om at udvide deres ordforråd på dansk.
 - Har ikke lært om det på læreruddannelsen
 - **Jeg følger meget mine grundbøger, og der er det ikke medtaget!** Som ny indskolingslærer, tænker jeg, at når jeg har lidt mere erfaring, at jeg kunne vove mig derud.
 - Jeg er ikke kommet i gang endnu, men det står på min årsplan
 - Jeg arbejder i et specialskoletilbud, hvor de fleste elever er rigeligt udfordrede af deres modersmål.
8. Føler du dig kompetent nok til at undervise i nabosprog?
 Ja – 42 (69%)
 Nej – 18 (30%)
 Er ikke relevant – 1 (<1%)
9. Hvis du har svaret nej, hvad er grunden til, at du ikke føler dig kompetent? (16 svar)
- Jeg har ikke fået særlig meget undervisning i nabosprogsundervisning selv og det falder mig ikke naturligt.
 - **Har selv svært ved at forstå det**
 - Men hiver fx færing og norsktalende kollega ind
 - Manglende information i forhold til praksis, samt manglende undervisningsmateriale.
 - Jeg kan ikke selv tale hverken svensk eller norsk. Det er derfor ekstra svært at undervise engageret i det. Vi fik ingen undervisning eller viden på området gennem læreruddannelsen.
 - Har ikke selv udtalen på plads, men så benytter jeg relevante og gode hjemmesider.
 - Forstår det ikke.
 - Jeg vil ikke sige jeg, at jeg ikke føler mig kompetent, men der er da lidt huller i min egen nordiske sprogforståelse og ikke mindst udtale. Men så er det godt at der ligger forholdsvis meget godt materiale på nettet man kan lytte til eller låne på cfu.
 - Har ikke haft det på læreruddannelsen.
 - **Jeg har aldrig lært, hvordan det er bedst at gribe det an, så jeg gør bare, som jeg tror det er bedst.**
 - Jeg har ikke haft noget om det op lærer uddannelsen og skolen har ikke materiale til det.
 - Snakker det ikke selv korrekt.
 - Mangel på undervisning heri på seminarieret
 - **Mangler materialer, som er overskuelige og lette at gribe an.**
 - Har ikke lært om det på læreruddannelsen
 - Jeg forstår/taler hverken norsk eller svensk
10. Hvad er din personlige holdning til undervisning af nabosprog i indskolingen?
 Det er meget relevant – 14 (23%)
 Det er relevant – 25 (41%)
 Det er lidt relevant – 14 (23%)
 Det er slet ikke relevant – 6 (10%)
 Ved ikke – 2 (3%)

11. Hvorfor tænker du, at det er relevant eller meget relevant? (36 svar)

- Det er en styrkelse af det nordiske sprog og kultur.
- **Lære om verden omkring os. Hvad binder os sammen? Vi kan nemt begå os i andre lande. Vi minder om andre lande og nationaliteter.**
- Det er en del af vores kultur, at vi har/ har haft tætte relationer til nabolandene. Derfor er det relevant at kende til deres sprog og kultur - lige som det er relevant med andre sprog.
- Fordi det er en del af vores kultur
- Det er vigtigt at kende forskelle og ligheder på vores naboer, som en del af selvforståelsen. Vi deler en historie og til tider dramatisk historie med krige osv. Vigtigt at blive ved med at fastholde de gode tætte bånd.
- Det har både en historisk, kulturel og sproglig nøgle til nutidens (danske og internationale) samfund.
- Fordi vi bor i Skandinavien. Vi har skole tæt på den svenske grænse.
- For forståelse og bekendtskab af andre sprog som lægger sig tæt op ad dansk.
- Vigtigt og relevant fordi vi har en fælles historie. Desuden er meget børnelitteratur fra andre nordiske lande.
- Sprogtoner i vores nordiske sprog - ligheder og forskelle. At kunne forstå andre sprog. Fælles nordiske referencer også i sproget.
- God fornemmelse for slægtskab/samhørighed og oftere nemmere for små/legevillige
- Da vores sprog er meget ens og alligevel forskellige. Da vi ofte kommer i de andre skandinaviske lande på fx ferie. Da det er sjovt. Da kendte børnebogsforfattere kommer fra disse lande.
- Arbejdet med og kendskabet til sprog er altid relevant- eleverne bliver sprogligt opmærksomme også på eget sprog. Og vi er ca. 20 mio. der kan tale med samme nordiske tunge - hvis vi gør os umage med at tale langsomt og forstå hinanden. Grønland, Færøerne, Finland (sv), Norge, Sverige, Danmark. Det fællesskab er værd at hverve medlemmer til.
- Sprogets udvikling er relevant. De skal genkende ord når de rejser.
- Det er godt at børnene kender til de små og store forskelle, der er i sproget. Samtidig er der også kulturen.
- Fordi vi skal kende vores nabolandes kultur og sprog
- Vi har så meget til fælles med Norge og Sverige og sproget ligner forholdsvis meget, så man skal kunne gøre sig forståelig overfor hinanden.
- Da vi skal understøtte fællesskabet nabolandene imellem, det øget bevidstheden om vores eget sprog at beskæftige sig med nabosprog, samt giver et godt indblik i vores fælles kultur/ historie.
- Al sprog er relevant og styrker den sproglige opmærksomhed. Desuden er der den kulturelle dimension ift. det nordiske sprog og kultur som værende nært beslægtet. Det åbner op for fleksibilitet ift. til at forstå nuancer i sprogene som helt naturlige og breder dermed verden ud og samler os under endnu større fællesskab.
- Synes det er vigtigt at vi lærer børnene om landene omkring os - og om ligheder og forskelle i sproget. De bliver mere opmærksomme på sprogets detaljer.
- Fordi vores børn på et eller andet tidspunkt kommer til, at kommunikere på svensk eller norsk.
- Viden om sproglige ligheder, skærpe elevernes sproglige forståelse og opmærksomhed samt kulturel viden.
- Fordi vi bor så tæt på.
- Det er netop NABOsprog og ikke fremmedsprog. Der er både en kultur-mæssige og lingvistisk side af nabosprogsundervisning, der bør fylde markant mere i skolen!
- Det ligger i ordet nabosprog. Sprogslægten gør, at vi bliver nødt til at kunne være åbne overfor at forstå hinanden.
- Vi er naboer, vi er nærmest familie. Den nordiske identitet med en sammenflettet historie, vi skal huske på vores fælles rødder.
- Det er vigtigt at vise at vi her i Norden er forbundne, og at bare fordi man rejser til et andet land, er det ikke det samme som, at man ikke kan tale sammen.
- Man skal kunne kommunikere med nabolande, da vi har meget historie og fællesskab sammen.
- Fordi vi møder hinanden på kryds og tværs i de forskellige kulturer. Det er både sjovt og interessant, at vi har sprog, som minder så meget om hinanden, og så alligevel kan vi have svært ved at forstå det hele. Vi skal skabe forståelse og indsigt i mødet med diverse kulturer og deres sprog.
- Det giver god mening at kunne kommunikere med lande, hvor sproget ligger så tæt op ad dansk.
- Fordi det er vigtigt at undersøge sprog generelt. Og så synes jeg faktisk også, at det er småpinligt at være nødt til at tale engelsk med en anden skandinaver...

- Det er vigtigt, at eleverne har kendskab til de lande, der minder mest om vores, selvom, der også er store forskelle.
 - **Fordi - det giver en bedre forståelse af en selv, når man spejler sig i nogen, som minder om en selv, men er fra et andet land. Eleverne tvinges til at reflektere over deres egen nationale/ kulturelle identitet og sprog.** Det er vigtigt for at forstå nordmænd og svenskere, så engelsk ikke bliver fællessprog.
 - Vi hører sammen i Skandinavien. Vi har så mange fælles værdier og vores sprog ligger så tæt.
 - **Tidligt skal børnene have udsyn og det er medvirkende til børnenes sproglige dannelse og bevidsthed.**
 - Sproglig opmærksomhed omkring nabosprog giver bonus i læring af eget sprog både i skrift og tale.
12. Hvorfor tænker du, at det er lidt eller slet ikke relevant? (18 svar)
- Der er mange der stadig har store udfordringer omkring den skriftsproglige udvikling.
 - Jeg tænker, at verden er blevet uendelig meget større og lettere tilgængelig. Vi er derfor ikke så afhængige af vores nabolande som før. Dog mener jeg, at vi bør kunne gøre os forståelige overfor hinanden som naboer.
 - Vi kunne bruge tiden på noget der var mere relevant.
 - **Tiden er løbet fra det. Eleverne opfatter sig som danskere og verdensborgere og det skandinaviske er ikke noget der fylder i deres identitet. Jeg underviser alene i det fordi jeg skal og ikke fordi jeg ser nogen særlig berigelse for eleverne.**
 - Fordi det stadig er godt at kunne forstå hinanden en smule, men samtidig slår de fleste efterhånden over i engelsk, så ser det ikke som mega brugbart.
 - Vi lever i et land, der er tæt knyttet til de skandinaviske rødder og et samarbejde mellem nabolandene. Derudover synes jeg ikke at det er altafgørende for undervisning grundet globaliseringen og det større behov for at have engelsk som andetsprog (tredjesprog).
 - **Det fylder så lidt i målene, og så få af vores elever rejser desværre i Norden, de ser ikke relevansen.**
 - Vores fælles historie er relevant.
 - Børnene mestrer dårligt nok det danske sprog, og har samtidig også det engelske sprog at forholde sig til.
 - De små har rigeligt, de skal forholde sig til. De har også engelsk. Mange mangler dansksproglige færdigheder.
 - Se ovenfor - mit fokus er på at udvide elevernes danske ordforråd. (Jeg har ca. 75% flersprogede elever).
 - Den smule jeg kan lære dem, betyder ikke det store i virkeligheden. Desuden vælger de fleste familier at drage mod syd, når de rejser udenlandsk.
 - Jeg tænker det er relevant, men at andet er mere vigtigt.
 - Fordi lange de fleste kan klare sig med engelsk, og vi vil aldrig kunne gøre vores elever så dygtige til nabosprog at de vil kunne bruge det aktive og automatisk.
 - **De fleste elever vil aldrig få brug for at tale eller forstå det.**
 - Jeg tror mange af vores elever automatisk vil slå over i engelsk, hvis de senere skal tale med andre skandinaver.
 - Jeg tænker, at der er utrolig stor fokus på dansksproget i indskolingen, og der er mange forskellige grundlæggende ting, som eleverne skal lære. Derfor er der ikke altid helt så meget tid til at gå i dybden med nabosprog. Jeg har før undervist i nabosprog i 3. klasse, da eleverne på dette klassetrin er blevet større og efterhånden har styr på det mest grundlæggende i dansk.
 - Relevant i forhold til at sproget ligner det danske og kendte forfattere: Astrid Lindgren, Stian Hole.
13. Hvis du underviser i nabosprog, hvilke undervisningsmaterialer anvender du? (43 svar)
- Har engang brugt noget fra Gyldendal fagportal.
 - Hjemmelavet forløb - inspiration fra kolleger.
 - Jeg bruger bl.a. billedbøger som både findes på dansk og svensk/norsk. Der er også gode materialer på Gyldendals portal samt på nordeniskolen.org. Vi ser også små film.
 - Forskellige. Ofte er de "hjemmelavet".
 - Nordlys og oplæste tekster fra nettet.
 - Gyldendals fagportal. Norske og svenske børnebøger, som vi så har samtidig på dansk- sammenligning af sprog.
 - I de yngste klasser børnesange og historier, som de kender i forvejen.
 - Clio.
 - Jeg bruger som oftest 'bare' originale tekster, som findes på begge sprog, fx. De tre bukke bruse-bøgerne, Garmann-bøgerne, Marcus & Martinus-sange. Her bliver sproget bare en del af emnet. Derudover

hjemmelavede: billedlotteri, memory, hvor sproget ER emnet (dog ikke i 1. klasse) Eleverne oplever, at nabosprog er ligetil.

- Tid til norsk og svensk og så en kollega som læser højt på svensk.
- Jeg har brugt hjemmesiden, som jeg ikke kan huske, hvad hedder, men det er en hvor man kan få læst op på norsk, svensk osv.
- Gyldendal.
- Film, oplæsning fra bøger og sange.
- Tid til norsk/svensk, troldehistorie.
- Film, tekst - clio, Gyldendal, Pinterest til billeder med tekst fx billede af en is, hvad hedder det på dansk-svensk- norsk.
- Atlantbib.org - nordiske fagbøger for børn, indlæst på originalsprog og oversat og indtalt bl.a. af elever.
- Typisk noget Astrid Lindgren. Få sange i musik- Vem kan segla- etc. Fødselsdagssang på norsk. Internettet eller print at noget jeg har fundet online om eks dyr.
- Fx Garmanns Hemmelighed af Stian Hole. Vi har den både på dansk, norsk og engelsk. På svensk er der fx Astrid Lindgren. Har også brugt LasseMajaDetektiverne.
- Lidt forskelligt. Vi har en bog på skolen, kan ikke huske titlen.
- Jeg bruger relevante hjemmesider.
- Clio, diverse forløb fra nettet.
- De tre bukkebruse på norsk og svensk. Googleoversat med forskellige ord der skal oversætte. Astrid Lindgren - kan ikke huske helt præcist, hvad bogen hedder, men der var en cd med - og det var godt til 3. klasse Anders And på svensk og norsk. Atlantbib.org Danser til Lollo og Bernie.
- Jeg har bl.a. Inddraget nabosprogsundervisning i et Astrid Lindgren forløb jeg lavede. Jeg brugte både dele fra Clio, fra Verdens bedste Astrid m.m. Også Norden i skole.
- Sange, online portaler, egen viden.
- De 3 Bukke Bruse i skole - på dansk, svensk og norsk... Lånt på CFU... Skønne billedbøger 📖
- CFU og Astrid Lindgren bøger og film.
- Atlantbib.org
- Gyldendals danskportal.
- Noget fundet på skolekom eller diverse konferencer på FB samt små uddrag af Astrid Lindgren.
- Clio online eller nogen der kan sproget.
- Atlantbib og selv fundet materiale.
- Mit eget!
- Materialer fra minuts på seminariet.
- Bruger Alfons Åberg på svensk.
- Atlantbib, bøger på originalsprog,
- En bog om Astrid Lindgren, flere hjemmesider, materialekasse fra CFU og musikvideoer med dansk, svensk, norsk sang over samme tekst.
- Film: Bl.a. Pippi på originalsprog.
- Jeg har brugt materialer fra Fandango samt andet materiale fra nettet.
- Fandango.
- Noget som jeg selv har sammensat.
- atlantbib.org, nordeniskolen.org og diverse links fra siden <http://nordisk-skolesamarbejde.blogspot.com/>.
- Der er gode tilgængelige materialer online i fagportaler og gode bøger i classesæt, bl.a. Stian Hole og Nordlys nordisk.
- Egne og Atlantbib.org - små fagbøger på nordiske sprog.

14. Føler du, at der findes tilstrækkeligt undervisningsmateriale til indskolingen?

Ja – 19 (31%)

Nej – 30 (49%)

Ikke relevant for mig – 12 (20%)

15. Har du anvendt norsk børnelitteratur såsom Stian Holes bøger om Garmann til nabosprogsundervisning?

Ja – 20 (33%)

Nej – 41 (67%)

16. Hvad er din holdning til, at tidlig sprogstart af nabosprogsundervisning kan styrke eleveres sproglige bevidsthed?

Meget enig – 15 (25%)

Enig – 26 (43%)

Uenig – 4 (7%)

Meget uenig - 0

Ved ikke – 16 (26%)

17. Hvad er dit fokus i undervisningen af nabosprog? Sproglig bevidsthed, sprogforståelse, kultur eller andet?

Uddyb gerne. (54 svar)

- Sproglig bevidsthed.
- Kultur.
- Både sproglig bevidsthed og kultur.
- Kultur - traditioner, litteratur Sproget - forskelle, ligheder, skriv på et andet sprog.
- Mit fokus er på forståelsen. Det, at vi ved at gøre os umage med at ville forstå, faktisk ofte kan hjælpe os frem til meningen. Dette kan også bruges i "almindelig" litteraturarbejde.
- Det fremmer elevernes sproglige bevidsthed og måske er de mere åbne over for naboernes kultur.
- Det er den sproglige bevidsthed.
- Sproglig bevidsthed og kultur - viden om verden.
- **Sproglig bevidsthed og kultur. Synes det er vigtigt og et anderledes krydderi, hvor vi kan grine og have det sjovt over udtale og stavemåde (ikke mindst grine af lærerens skøre udtale 😊).**
- Den sproglige bevidsthed om forskelle og ligheder. Det sjove og finurlige i de nordiske sprog er altid et godt udgangspunkt i de små klasser f.eks. Anders And. Hvad hedder de forskellige figurer... Det synes de er sjovt.
- I 1. klasse er fokus mest på noget andet end selve sproget, ex. billedanalyse, kultur.
- Sproglig bevidsthed.
- Sproglig bevidsthed. Kulturkendskab, forfatterkendskab, anvende elevernes kompetencer (har både svenske og norske børn i klassen).
- Kultur, sproglig bevidsthed, historisk perspektiv.
- Kultur. Og sproglig nysgerrighed.
- Fokus på sprog gennem kulturelle børnerellevante oplevelse.
- Sproglig bev. + kulturelle ens/forskelle.
- Opmærksomhed på sprog ligheder/ forskelle og kultur.
- Sproglig bevidsthed Nordisk fællesskab.
- Sproglig bevidsthed og opmærksomhed.
- Sproglig bevidsthed, afmystificering og tydeliggørelse af sammenhænge i nabosprogene.
- Ligheder og forskelle + kultur.
- Både sproglig bevidsthed og kultur.
- Begge dele, mentol mest sproglig bevidsthed.
- Sprog og kultur.
- Sproglig bevidsthed - give børnene en oplevelse af hvor meget der er ens, og at de også kan forstå det. Lidt kultur.
- Kultur, historie, sproglig bevidsthed indgår i min undervisning.
- **Sproglig bevidsthed. Jo mere fleksibel man er i sprog indlæringen, jo nemmere lærer man nye sprog og forbedrer eget sprog - og gør os desuden mere åbne overfor verden og hinanden.**
- Jeg har mest haft fokus på den sproglige bevidsthed - men påtænker en mere kulturel indgangsvinkel næste gang.
- Sproglig bevidsthed og kultur.
- Kultur.
- Sproglig bevidsthed og opmærksomhed.
- Sammenligne sprog (og kultur).
- Begge dele.
- Sproglig bevidsthed og kultur.
- Sproglig bevidsthed.
- Sproglig og kulturmæssig bevidsthed omkring fænomenet nabosprog.
- Kultur og historie.

- Sproglig bevidsthed omkring hvad der er fælles i sprogene, og det fælles sprog der stammer fra en fælles historie og dermed kultur.
 - Kultur og sproglige bevidsthed.
 - Sproglig bevidsthed.
 - Sproglig bevidsthed. Historie. Kultur.
 - Sammenligning med det danske sprog.
 - Bevidsthed og kultur. Som nævnt højere oppe.
 - Mest sproglig bevidsthed, men selvfølgelig også kultur.
 - Det vil være sproglig bevidsthed.
 - Hvis jeg underviste i nabosprog, ville jeg sørge for at overførselsværdien til elevernes hverdag var stor, med vægt på fx hverdagsfraser, tal og ugedage. Jeg ville gøre mine elever nysgerrige på skandinavisk kultur.
 - Sproglig bevidsthed, kultur og forfatterskab.
 - Både sproglig bevidsthed og sprogenes slægtskab og de andre kulturer. Tænker, at eleverne skal kende til vores sprogs oprindelse og til de kulturer, der minder mest om vores gennem vores fælles historie.
 - Bevidsthed.
 - Jeg har stor fokus på helhedsforståelsen - eleverne i de små klasser skal tænke børnestavning når de læser norsk/ svensk. Skal lære at de ikke behøver forstå alle ord for at forstå indhold. Fokus på at lytte og forstå (atlantbib.org + kortfilm nordeniskolen.org).
 - Forståelse.
 - Afhængig af tekst, kontekst og gruppen af elever.
 - Sproglig bevidsthed.
18. Har du forslag til, hvordan man kan gøre undervisning af nabosprog til en god oplevelse? (25 svar)
- Der er mange gode børnebøger på Norsk/svensk.
 - Hav det sjovt og styrk det rummelige klasserum, hvor der er plads til fejl.
 - Hvis man arbejder med Astrid Lindgren, er det jo helt oplagt at dykke ned i en af hendes historier. Musik kan også være en vej, nordisk børne grand prix.
 - Man skal kaste sig ud i det og ikke præsentere det som 'svært'.
 - Inddrage eleverne, finde spændende litteratur, lave f.eks. kendt mad fra de lande eller høre musik, inddrage forskellige sanser.
 - Fx brug af jokes, musik og langsomme fortællinger - Astrid Lindgrens historier på film - med reference til børneliv, venskab, skarnsstreger....
 - Forberedelse og mulighed for at trække på nabosprogkyndige.
 - Brevskrivning med venskabsklasse i nordisk land, tegninger af flag, julehilsner mv.
 - Det skulle gerne være lidt sjovt. Norsk er altid sjovt.
 - Oplæsning på svensk var et hit. Bøger de kender på dansk, som de også læser/hører/ser på nabosproget.
 - "Mine børn" synes det var sjovt at oversætte de danske ord jeg havde fundet + danse til Lollo og Bernie.
 - Syng en masse. Sang på nabosprog er skønt.
 - Sidste år synes min 2. klasse at det var enormt sjovt at finde ligheder og forskellige i bøgerne - og de fleste synes det var sjovt at læse højt. De havde svært ved at forstå både svensk og norsk når vi lyttede til noget på YouTube - da der blev snakket for hurtigt...
 - Hmmm, måske finde nogle populære youtubere fra nabolandene, som eleverne kan følge?
 - Gyldendals danskportals forløb er virkelig gode. Så har vi krydret det med smagsprøver, musik, spil og kreative opgaver.
 - Det bør altid indgå i en integreret kontekst, og ikke bare som enkeltforløb.
 - Vælg et lille stykke svensk/norsk tekst som man også læser på dansk. Find de ord som slet ikke er ens. Øve sig på at læse teksten op på nabosproget. Evt. brug af Google Translate for at høre udtale.
 - Film og sange.
 - Pennevenner fra nabolande vil give et nødvendigt behov for at kunne forstå, læse, tale og skrive sproget.
 - Hvis man kender en nordmand eller en svensker, som kunne komme forbi klassen og enten tale med eleverne eller læse noget højt, vil det helt sikkert være sjov oplevelse for eleverne:-)
 - Se film: Pippi Langstrømpe, Emil fra Lønneberg osv. - så får eleverne en bevidsthed om, at disse kendte litterære figurer er fra vores nabolande og har et sprog, som er lig vores eget.
 - Tage udgangspunkt i elevernes egen verden - skole, familie, hverdag, kammeratskaber osv.
 - At arbejde med sprogene jævnlige og pennevenner fra nabolande.
 - Sange der er ens på sprogene.

- Brug det når det giver mening. Lyt til andre sprog når man taler om ex Jul i andre lande. Se atlantbib.org

19. Skriv gerne, hvis du har et godt råd, en kommentar eller andet. (8 svar)

- Vi læser og hører små tekster fra bogen "Nordlys" og så slutter vi af med at se Pippi eller Emil uden dansk tale og undertekst.
- Nordiske venskabsklasser.
- Vær ikke bange for at bruge nordisk - det er ofte vedkommende - ex syng et vers på svensk af Lucia sangen til jul. Læs Pippi på svensk og med grøn farv alle ord der er magen til dansk - alle ord der næsten er det samme gul - og de helt anderledes ord røde. Betragt teksten og smil over hvor grønt det ser ud.
- Som du selv har gjort ovenfor, så er det en god ide at gøre stavemåderne tydelige tale om hvordan tak for hjælpen ser ud på de forskellige sprog. I en uge kan man tage ugedage, dato(tal), måned, vejr på forskellige sprog og lave skilte med det, så det bliver synligt for børnene.
- Anvender materialet "Broer" til mellemtrinnet
- Held og lykke med opgaven. Jeg synes også at det er en tanke værd om nabosprog nemmere bliver en naturlig del af undervisningsopgaven i nogle dele af landet end andre. Her hvor jeg bor nu, hører vi aldrig hverken på gaden eller i tv norsk eller svensk.
- Fedt projekt!!
- Hvis jeg skulle undervise i nabosprog, ville jeg ikke kun køre forløb, men generelt bruge norske/svenske fraser i hverdagen. Fx hilsner, ugedage, tal.

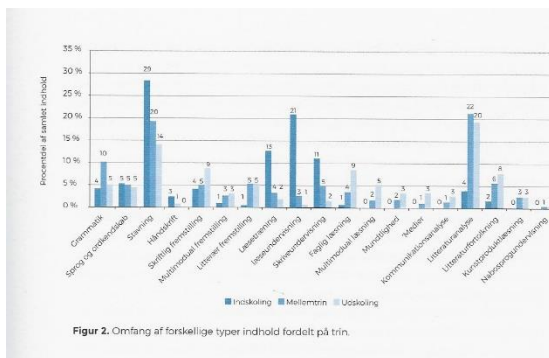
Tak for hjælpen 🙏 🇩🇰

Takk for hjelpen 🙏 🇳🇴

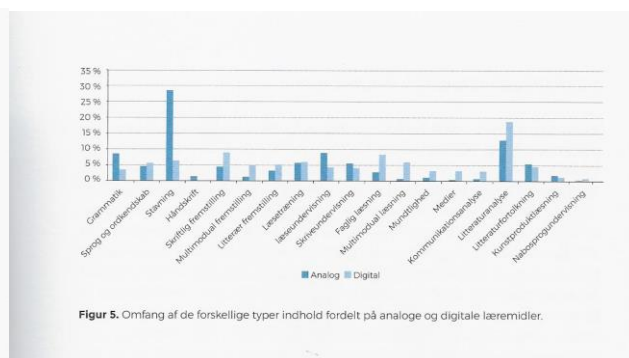
Tack för hjälpen 🙏 🇸🇪

Bilag 3 Nabosprogsundervisning i læremidler

Figur 1

Figur 2

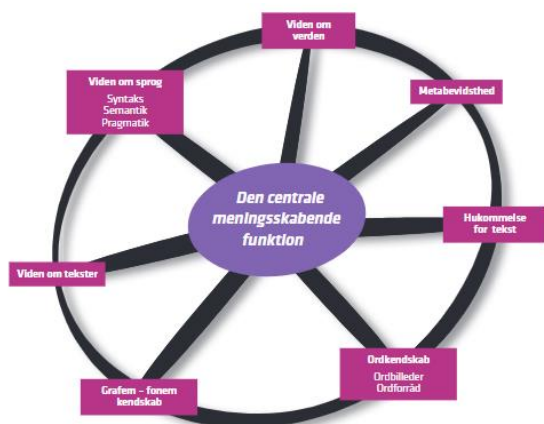
Kilde: Bremholm, Bundgaard, Foug & Skyggebjerg, 2016, s. 39).

(ibid., s. 45)

Bilag 4 Forløbsoversigt – nabosprogsundervisning i 2B

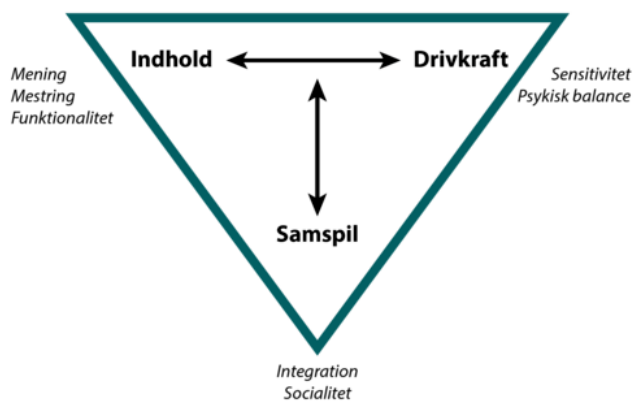
Dato	Plan for nabosprogsundervisning 2B												
Uge 43	<p>Dagens fokus er sproglig bevidsthed og introduktion af nabosprog</p> <p>Opstart – hvad er målet (jeg kan forstå lette ord på norsk) (optage elevernes snak)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lave sprogportræt – hvilke sprog kender vi – tale om hvorfor vi skal lære andre sprog. Hvad kan vi bruge andre sprog til? • Lytte til Lullo og Bernie på YouTube = https://www.youtube.com/watch?time_continue=86&v=oMwKJ1KMOLk • Simon siger..... skriv norske verber op på tavlen (Danse, løbe, sykle, grine (græde på dansk)) • Lytte til det norske alfabet - http://alfabetoya.cappelendamm.no/ 												
Uge 44	<p>Dagens fokus er introduktion af Norge og det norske sprog – sprogforståelse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opstart – tale om Norge. Kender I Norge? Har I været i Norge? • Brainstorm på tavlen • Hvordan hilser man på hinanden på norsk? • CL- struktur, vi skal hilse på hinanden. Elever går rundt i klassen og hilser på hinanden og bruger de norske ord og sætninger. • Lytte til det norske alfabet - http://alfabetoya.cappelendamm.no/ <ul style="list-style-type: none"> - er bogstaverne det samme? - er rækkefølgen den samme? - lytte igen, vi synger med <p>Dukse dele tekster ud</p> <ul style="list-style-type: none"> • se på billeder – hvad tror I teksten handler om? • lytte til teksten – forstod I det? evt. lytte igen • Læse teksten sammen med makker • finde ord der er ens, næsten ens og forskellig (sætte i skema) • Læsefoner med tekst om <i>Der bor en gammel baker</i> 												
Uge 47	<p>Dagens fokus er sammenligning mellem Garmanns hemmelighed på dansk og på norsk. Inddrage kultur.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afslutning af litteraturforløb med Garmanns hemmelighed – oplæsning på norsk. • Tale om, at Garmann er en norsk gut. Kan vi se i bogen, at han kommer fra Norge? • Jane læser enkelte sider højt igen med billeder på Smartboard – tale om, hvor det er anderledes norsk/dansk. • Lytte til oplæsning på norsk https://cdn-dk-da-in.clio.me/Trude_oplaesning_tekst.mp3?_ga=2.13662193.793271161.1570025025-1411699060.1549143820 • Læse samme side højt på norsk sammen. • Spise norsk godteri. Vi taler om, hvad der er anderledes ved det norske slik. Navnet: Bamse Mums og Laban Seigmenn (ihærdige mænd). 												
	<ul style="list-style-type: none"> • Mål for forløbet <table border="1" data-bbox="347 1554 927 1771"> <thead> <tr> <th colspan="2">Sprog og kultur</th> <th colspan="2">Sproglig bevidsthed</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Eleven kan samtale om klassens variationer af dansk sprog.</td> <td>Eleven har viden om forskellige måder at tale dansk på.</td> <td>Eleven kan samtale om, hvad vi bruger sproget til.</td> <td>Eleven har viden om måder, vi handler på gennem sprog.</td> </tr> <tr> <td>Eleven kan med udgangspunkt i eget sprog forstå lette norske og svenske ord og udtryk.</td> <td>Eleven har viden om forskelle og ligheder ved enkle danske, norske og svenske ord og udtryk.</td> <td>Eleven kan iagttage, at sprog bruges forskelligt afhængigt af situationen.</td> <td>Eleven har viden om træk ved sprog i forskellige sammenhænge.</td> </tr> </tbody> </table> <ul style="list-style-type: none"> • Evaluering af forløbet <p>Eleverne kan begynde at bruge et metasprog om sproget – deres sproglige bevidsthed og sprogforståelse styrkes. De kan sætte ord på, hvor det norske og det danske sprog er ens, og hvor det er forskelligt. De kan sammenligne den danske kultur med norsk kultur – med henblik på nationaldag.</p>	Sprog og kultur		Sproglig bevidsthed		Eleven kan samtale om klassens variationer af dansk sprog.	Eleven har viden om forskellige måder at tale dansk på.	Eleven kan samtale om, hvad vi bruger sproget til.	Eleven har viden om måder, vi handler på gennem sprog.	Eleven kan med udgangspunkt i eget sprog forstå lette norske og svenske ord og udtryk.	Eleven har viden om forskelle og ligheder ved enkle danske, norske og svenske ord og udtryk.	Eleven kan iagttage, at sprog bruges forskelligt afhængigt af situationen.	Eleven har viden om træk ved sprog i forskellige sammenhænge.
Sprog og kultur		Sproglig bevidsthed											
Eleven kan samtale om klassens variationer af dansk sprog.	Eleven har viden om forskellige måder at tale dansk på.	Eleven kan samtale om, hvad vi bruger sproget til.	Eleven har viden om måder, vi handler på gennem sprog.										
Eleven kan med udgangspunkt i eget sprog forstå lette norske og svenske ord og udtryk.	Eleven har viden om forskelle og ligheder ved enkle danske, norske og svenske ord og udtryk.	Eleven kan iagttage, at sprog bruges forskelligt afhængigt af situationen.	Eleven har viden om træk ved sprog i forskellige sammenhænge.										

Bilag 5 L.C. Ehris interaktive læsemodel

Kilde: <https://journals.ucn.dk/index.php/cepra/article/view/208/175>

Bilag 6 Knud Illeris' læringstrekant

Kilde: Illeris, Knud (2015): *Læring*, side 48.